

Kolkja

Lasteaed-Põhikool

LISA 6
AINEVALDKOND „Sotsiaalained“

AINEKAVAD

Inimeseõpetus-2.kl.-3.kl. ja 5.kl.-8.kl.
õppeainet õpetatakse eesti keeles

Ajalugu - 5.kl.- õppeainet õpetatakse eesti keeles; 6.-9.kl.- õppeainet õpetatakse vene keeles;

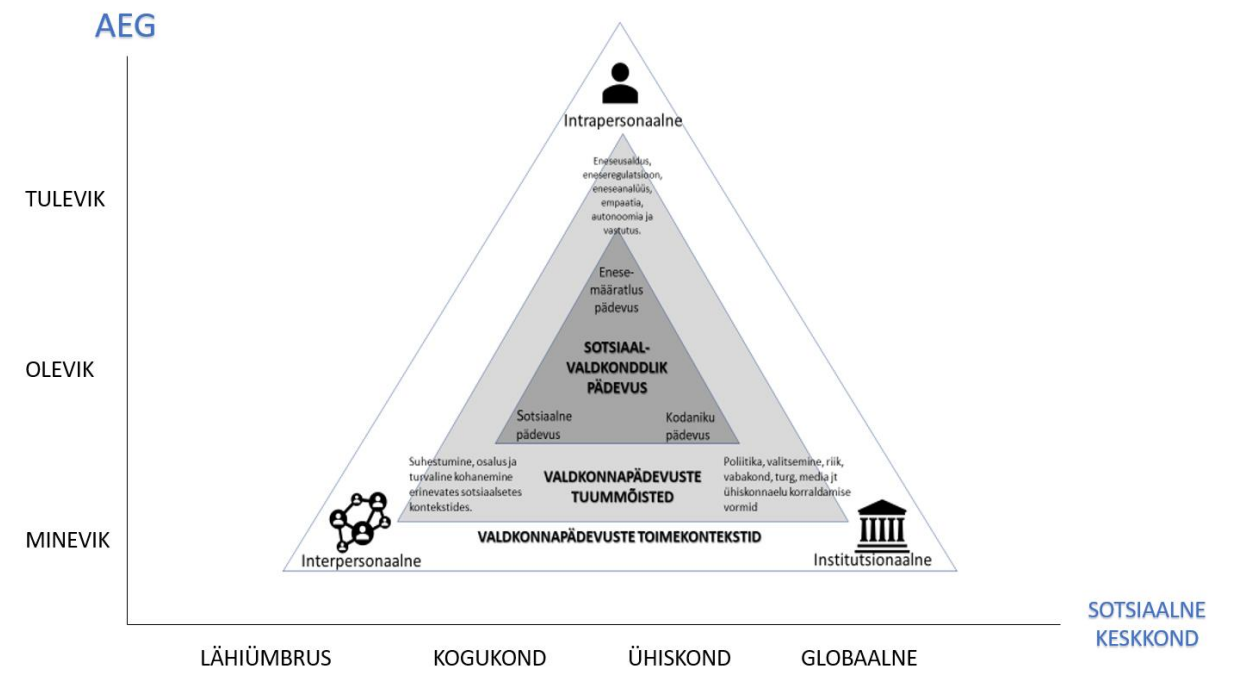
Ühiskonnaõpetus – 6.kl. õppeainet õpetatakse eesti keeles; 8.kl.- õppeainet õpetatakse vene keeles;

Sisukord

1. ÜLDALUSED	3
1.1. Valdkonnapädevus.....	3
1.2. Ainetundide jaotus	4
1.3. Lõimingu rakendamise põhimõtted ainevaldkonnas	4
1.3.1. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming	4
1.3.2. Valdkonnaülese lõimingu rakendamine.....	5
1.4. Üldpädevuste saavutamine sotsiaalnevaldkonnas	7
1.5. Õppekava läbivate teemade käsitlemine ainevaldkonnas.....	10
1.6. Ainevaldkondlikud hindamise erisused	16
1.7. Õppekorralduse erisused.....	18
1.7.1. Õppe kavandamine ja korraldamine	18
1.8. Õppekeskkonna erisused	19
2. AINEKAVAD	20
2.1. Inimeseõpetus	20
2.1.1. Õppeaine kirjeldus	20
2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud	20
2.1.3. Õpitulemused ja õppesisu klassiti	24
2.1.4. Lõimingud õppetegevus väljaspool klassiruumi.....	43
2.2. Ajalugu	67
2.2.1. Õppeaine kirjeldus	67
2.2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud	67
2.2.3. Õpitulemused ja õppesisu klassiti	68
2.3. Ühiskonnaõpetus	96
2.3.1. Õppeaine kirjeldus	96
2.3.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud.....	97
2.3.3. Õpitulemused ja õppesisu klassiti.....	99
2.3.4. Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi.....	Tõrge!
	Järjehoidjat pole määratletud.

1. ÜLDALUSED

1.1. Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid mineviku ühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks omandab õpilane järgmised valdkonnapädevused:

1. tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
2. tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
3. austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
4. valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
5. aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsuse vastased;
6. tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuuri erinevusi;
7. hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

1.2. Ainetundide jaotus

Ainevaldkonda kuulub kolm õppainet, mille taotletavate õpitulemuste saavutamiseks on arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised:

ÕPPEAINE	Ainetundide jaotus I kooliastmes		Ainetundide jaotus II kooliastmes		Ainetundide jaotus III kooliastmes		
	2.klass	3.klass	5.klass	6.klass	7.klass	8.klass	9.klass
Inimeseõpetus	1	1	1	1	1	1	-
Ajalugu	-	-	1	2	2	2	2
Ühiskonnaõpetus	-	-	-	1	-	2	-

Õppeaine nädalatundide jagunemine kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et õpitulemused ning kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad.

1.3. Lõimingu rakendamise põhimõtted ainevaldkonnas

1.3.1. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaallainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaallainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjusetagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärge, sobival viisil oma tundeid väljendada, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut. Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. **Inimeseõpetuse** kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud sotsiaalsest võrdsusest, võrdväärsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks.

Sotsiaallainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaallainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõimingu taotletakse:

- et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks,
- suhtub endasse ja teistesse positiivselt,
- arvestab kaasinimesi,
- lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat.

Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt arendatakse koostööoskust ja töötamist rühmades. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul.

Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu:

1. õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid;
2. omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas;
3. omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult.

1.3.2. Valdkonnaülese lõimingu rakendamine

Sotsiaalvaldkonna ained lõimuvad valdkonnaüleselt kõikide õppeainetega ja toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Valdkonnaülese lõimingu tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada oma väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust.

Ainevaldkond/ sotsiaallained	
AINEVALDKOND	õppeainete lõimingu – inimeseõpetus; ajalugu; ühiskonnaõpetus
Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled	<ul style="list-style-type: none"> - suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus; - erinevate teksti lugemine ja mõistmine; - kohaste keeleväljendite kasutamine; ainealane sõnavara kasutamine; - õigekirjanõuete jälgimine kirjalikes töödes; - arutlus- ja kuulamisoskuse arendamine; - meediakirjaoskuse- ja teabe hankimise arendamine; - tööde vormistamisoskus: loovtööde- ja referaatide vormistamine; - erinevate allikate kriitiline hindamine/käsitlemine;
Matemaatika	<ul style="list-style-type: none"> - erinevate kultuuride ja traditsioonide arendamine; - erinevate mitmekesiste meediatekstide käsitlemine; - suhtluskeskkondade reeglitele tundmine; - selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid; - võõrkeeleoskuse arendamine lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel; - oskab kasutada ajaühikuid: ajaarvamine;

	<ul style="list-style-type: none"> - oskab kasutada/planeerida rahaühikuid: ressursside plaanimine (aeg, raha); - arvsõnade õigekirja jälgimine; - õigekirjanõuete jälgimine kirjalikes töödes; - koostab diagramme: arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); - matemaatilise kirjaoskuse arendamine; - oskab seada probleeme, leida ja rakendada lahendusstrateegiaid ning analüüsida; - funktsionaalne lugemisokus: mõistab selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust;
<p>Loodusained</p> <ul style="list-style-type: none"> geograafia loodusõpetus bioloogia füüsika keemia 	<ul style="list-style-type: none"> - õigekirjanõuete jälgimine kirjalikes töödes; - korrektne keelekasutusoskus; - mõistab looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule; - tunneb inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; - teab majanduse ressursse: ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist; - arendab funktsionaalset lugemisoskust; - tööde vormistamisoskus: loovtööde- ja referaatide vormistamine;
<p>Tehnoloogia</p> <ul style="list-style-type: none"> tööõpetus käsitöö- ja kodundus tehnoloogiaõpetus 	<ul style="list-style-type: none"> - õigekirjanõuete jälgimine kirjalikes töödes; - tööde vormistamisoskus: loovtööde- ja referaatide vormistamine; - hindab tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; - arendab tõhusalt nüüdisaegseid tehnoloogiaid; - oskab kujundada eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda; - oskab koostada erinevaid retsepte ja menüüsid; - oskab kasutada tehnoloogia vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult;
<p>Kunst</p>	<ul style="list-style-type: none"> - arendab enda loomingulist eneseväljendusoskust; - käsitleb erinevate rahvaste kultuuriteemasid ja traditsioone;
<p>Kehaline kasvatus</p>	<ul style="list-style-type: none"> - korrektne keelekasutus ja suhtlemine; - funktsionaalne lugemisokus: mõistab loetut; - mõistab ja väärtustab kehalise aktiivsuse tähtsust; - teab tervisliku eluviisi osasid eri ajastuil; - oskab eristada kaaslaste ja enda väärtusi; - arendada koostööpõhimõtteid; - teab tuntumaid Eesti sportlaseid;

<p>Informaatika</p>	<ul style="list-style-type: none"> - oskab kriitiliselt hinnata interneti kui infoallika olulisust; - kasutab teatmeteoseid ja sõnaraamatuid; - korrektse grammatika väärtustamine, e-posti saatmisel ning suhtlusvõrgustikes suhtlemisel; - teadvustab internetis leiduvaid ohte; - õigekirjanõuete jälgimine kirjalikes töödes; - tutvub elektroonilise meedia võimalustega: veebitelevision või –raadio; - õpimappide koostamine, kogumikud aine-teemadest; - oskab koostada heli- ja videoklippe või ülesvõtteid; - tööde vormistamisoskus: loovtööde- ja referaatide vormistamine;
<p>Kunstiained</p> <p> Kunst</p> <p> Muusika</p>	<ul style="list-style-type: none"> - esteetiline areng; - rahvakultuur; - maailma rahvaste kultuur; - eneseteostus;
<p>Kehaline kasvatus</p> <p> kehaline kasvatus (ujumine)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana; - arendada sallivat suhtumist kaaslastesse; - arendada koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides; - tervislik eluviis;

1.4. Üldpädevuste saavutamine sotsiaalnevaldkonnas

Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele lisandub ajaline/ajalooline mõõde. Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.

Üldpädevuste kujundamisel kasutatakse erinevaid koostöövorme, õppemeetodeid ja -keskkondi, sh digivahendeid ja -võtteid, veebi- ja e-õppekeskkondi, analüüsitakse ja lahendatakse elulisi probleemolukordi ja väärtuskonflikte, arvestatakse õpilaste isikupära ja andelaadi. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate temade õpilaste jaoks tähenduslik käsitlemine.

Kultuuri- ja väärtuspädevus	
<p>Suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid.</p>	
EESMÄRK	TEGEVUS

<ul style="list-style-type: none"> - toetada väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist; 	<ul style="list-style-type: none"> - ainenädalad / iseseisva õppimise päevad;
<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus</p> <p>Suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUS</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine; 	<ul style="list-style-type: none"> - õppekäigud teatrisse / muuseumisse; osalemine võistlustel / konkurssidel;
<p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUS</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi; arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme; 	<ul style="list-style-type: none"> - rühmatööd, - käitumine erinevates olukordades; - tugisüsteemid, spetsialistide abi;
<p>Õpipädevus</p> <p>Suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitud erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpitudga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUS</p>
<ul style="list-style-type: none"> - suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu 	<ul style="list-style-type: none"> - erinevad õppevormid (kuulamisülesanded, filmid, etendused, funktsionaalne lugemine;

<p>kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - iseseisev, paaris- ja rühmatöö loovtöö; - õpiharjumuse ja -oskuste kujundamine; - püsivuse, iseseisvuse ja eesmärgistatud töö oskuste ning valikute tegemise oskuse arendamine;
<p>Suhtluspädevus</p> <p>Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUS</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust; 	<ul style="list-style-type: none"> - rühmatööd; - essee, kirjand, referaat; - loovtöö kirjalik vormistus ja esitlemine; - esinemine (etlemine, näitlemine) õppereisid, matkad keelenädalad, ainenädalad;
<p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus</p> <p>Suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUS</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Oskus kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades; 	<ul style="list-style-type: none"> - õpitu rakendamine igapäevaelus; - tehnoloogiliste abivahendite kasutamine;
<p>Ettevõtlikkuspädevus</p> <p>Suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUS</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Kujundada algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; 	<ul style="list-style-type: none"> - ürituste organiseerimine; - konkursid; - loovtöö
<p>Digipädevus</p> <p>Suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumite loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUS</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Suutlikkus kasutada digivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel; kasutada veebikeskkondi ja õpitakse koostama esitlus; 	<ul style="list-style-type: none"> - digivahendite (arvuti, tahvelarvuti, nutitelefon) kasutamine vajaliku teabe leidmiseks; - audiovisuaalse meedia otsimine; - digitaalsete materjalide ja esitluste loomine, vormindamine, salvestamine ning printimine kokkulepitud formaatides; - veebisõnastike kasutamine; - e-kirja kirjutamine; - õigekeelsuse kontrollimine erinevate veebikeskkondade abil;

1.5. Õppekava läbivate teemade käsitlemine ainevaldkonnas

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Läbivaid teemaid kasutatakse eelkõige:

1. õppekeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmärke;
2. aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineüleseid-, klassidevahelisi- ja ülekoollisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;
3. valikainete valikul – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;

4. läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas loovtöös – õpilased võivad läbivast teemast lähtuda selle loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatööna;
5. korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassivälist õppetegevust ja huviringide tegevust ning osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine	
<p>Taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.</p>	
Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks	
EESMÄRK	TEGEVUSED
<ul style="list-style-type: none"> - õpilane keskendub sotsiaalsetele ja ja toimetulekuoskustele; - õpib tundma ja oskab arendada oma huve ja võimeid; - leiab seoseid erinevate elukutsete ja tööde vahel; 	<ul style="list-style-type: none"> - rollimängud; - tekstide käsitlemine; - arutelud loovtööde kaudu; - suhtlus- ja koostööoskused, mis on olulised tulevases tööelus;
Ainevaldkondlikud tegevused	
<ul style="list-style-type: none"> - elukutsete tutvustamine perenädalal; - lugemis-, kuulamis- ja harjutustekstid õppimisest ja elukutsetest; - vestlused ja arutelud; - loovtööd; - õppekäigud asutustesse; - ettevõtlusõpe; - karjäärinõustamine; 	
Keskkond ja jätkusuutlik areng	
<p>Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.</p>	
Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks	
EESMÄRK	TEGEVUSED
<ul style="list-style-type: none"> - oskab väärtustada keskkonda kui tervikut; - mõistab inimtegevuse mõju keskkonna arengule ja 	<ul style="list-style-type: none"> - suhtlus- ja koostööoskused, mis on olulised tulevases tööelus; - vestlused ja arutelud; - õuesõpe tunnid;

keskkonnaprobleemide lahendamisele;	- aktiivõppe meetodid,
- saab aru inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest;	
Ainevaldkondlikud tegevused	
<ul style="list-style-type: none"> - KIK projektid; - vaatlused; - ühised õppekäigud; 	
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	
<p>Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.</p>	
Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks	
EESMÄRK	TEGEVUSED
- väärtustab demokraatliku ühiselu korraldamist ja koostööoskust;	- koostöö ja ühiste otsuste tegemise kogemuse kujundamine;
- toetab enda algatusvõimet ning hindab vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist;	- suunata õpilasi märkama ja otsima lahendusi ühiskonna probleemides;
- mõistab enda kui üksikisiku rolli ühiskonnas ning omandab oskusi osaleda otsustamisprotsessides;	- innustada õpilasi iseseisvalt tegutsema ühise eesmärgi nimel ning võtma sellega kaasnevat vastutust ja kohustusi;
	- suunata õpilasi leidma jõukohastele probleemidele loomingulisi lahendusi ning aidata neil kogeda koos tegutsemise kasulikkust ja vajalikkust;
	- rühmatööd ja arutelud teemade põhjal;
Ainevaldkondlikud tegevused	
<ul style="list-style-type: none"> - osalemine projektides, mis aitab kasvatada aktiivset ellusuhtumist. - vestlused ja arutelud; - ühisürituste planeerimine ja läbiviimine: <ul style="list-style-type: none"> - kodanikupäev; - tervisenädal; - maailma koristuspäev jne. 	
Kultuuriline identiteet	

Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis:

Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks

EESMÄRK	TEGEVUSED
- mõistab inimese rolli kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana;	- väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, samuti teadmised inimkonna kultuurilisest ühisosast;
- oskab analüüsida kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsusest;	
- väärtustab sallivust ning oma kultuuri ja teiste kultuuride pärandit;	
- tunnustab mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilist mitmekesisust;	

Ainevaldkondlikud tegevused

- lugemistekstid eesti ja teiste rahvaste kultuuridest;
- vestlused ja arutelud;
- rahvakalendri tähtpäevade ja riigipühade tähistamine;
- muuseumitunnid;
- teatri-, kontserdi- ja näitusekülastused;

Teabekeskond ja meediakasutus

Taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab meediamaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärke ja ühiskonnas omaksvõetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas

Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks

EESMÄRK	TEGEVUSED
- oskab määrata oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet;	- vestlusel ja analüüsil pööratakse rohkem tähelepanu visuaalsele meediale;
- arendatakse kriitilise teabeotsingu ja -analüüsi oskusi;	
- teadvustab meedia toimimist ja mõju, vajadust tunda avalikus ruumis (sh teabekeskonnas) kehtivaid reegleid ning järgida autoriõiguste kaitset;	

<ul style="list-style-type: none"> - kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks; 	
<ul style="list-style-type: none"> - arendab loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet uuenduslike ideede rakendamisel erinevates projektides; 	
<p>Ainevaldkondlikud tegevused</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - internetist info otsimine; 	
<p>Tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas</p>	
<p>Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks</p>	
<p>EESMÄRK</p>	<p>TEGEVUSED</p>
<ul style="list-style-type: none"> - õpitakse mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus; 	<ul style="list-style-type: none"> - omandab oskusi nüüdisaegsete tehnoloogiavahendite iseseisva kasutamisel; - mõistab tehnoloogia kasutamisega seotuid sotsiaalseid ja eetilisi aspekte; - oma tööde (lühiajalised, omalooming) vormistamise ja esitamise õpetamine;
<ul style="list-style-type: none"> - käsitletakse tehnoloogilise arengu positiivsete ja negatiivsete mõjude ning tehnoloogia arengu ja selle kasutamise eetilisi küsimusi; 	
<ul style="list-style-type: none"> - saab aru tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ning kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest; 	
<p>Ainevaldkondlikud tegevused</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - loovtöö vormistamine; - IKT rakendamise pädevuste kujundamine igapäevaelus ja õpingutes. <p>(Nende pädevuste kujundamisel toimub erinevate õppeainete õpetajate koostöö, kasutades lõimingut oma ainetundidesse - IKT rakendamisel põhinevaid meetodeid ja töövõtteid.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - III kooliastmes kasutatakse arvutiklassis peetud ainetundidele nüüdisaegseid IKT vahendeid kodutööde ja õuesõppe ülesannete täitmisel. 	
<p>Tervis ja ohutus</p>	

Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele

Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks

EESMÄRK	TEGEVUSED
- õpitakse analüüsima erinevate valikute ja riskikäitumise (sh uimastite) mõju;	- pööratakse tähelepanu tervist ja ohutust väärtustavate hoiakute kujundamisele;
- tegema tervisele ja turvalisusele (sh keskkonnale ja ühiskonnale) ohutuid otsuseid;	- arendada tervisliku ja ohutu käitumise oskusi;
- mõistab ja vastutab ise oma käitumise eest;	- pöörata tähelepanu elulähedusele ja levinuma riskikäitumise ärahoidmisele (käitumine, millega kaasnevad nt vigastused, ohu tekkimine, alkoholi jt uimastite kuritarvitamine, suitsetamine, seksuaalne riskikäitumine, ebatervislik toitumine, vähene kehaline aktiivsus ja kehaline ülekoormus).
- tunneb käitumisreegleid tänaval, saab aru liiklusreeglite vajalikkusest;	
- teab, kuidas koolis teavitatakse ohust, kooli väljapääsude asukohti, oskab hoonest evakueeruda;	

Ainevaldkondlikud tegevused

- erinevate tekstide lugemine tervisest ning tule-, vee- ja liiklusohutusest;
- vestlused ja arutelud; viktoriinid;
- õppekäikudel ohutusreeglite järgimine;
- õpilaste kaasamine tervist edendavatesse ja ümbritseva turvalisust suurendavatesse tegevustesse;

Väärtused ja kõlblus

Taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires

Õppe- ja kasvatustegevused läbiva teema kujundamiseks

EESMÄRK	TEGEVUSED
- õpitakse analüüsima väärtusi ja kõlblisi norme ning tundma erinevate väärtussüsteemide seoseid ajaloolis-kultuurilises kontekstis, religiooni ja maailmavaatega seoses;	- vestluste, omaloominguliste tööde, teatrikülastuste, filmide vaatamise kaudu, kujuneb õpilane kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli;
- reflekteeritakse arutletakse isiklike väärtushoiakute ja kõlbliste tõekspidamiste üle;	

<ul style="list-style-type: none"> - õpitakse arvestama erinevaid vaateid ja seisukohti oma tegevust plaanides; 	<ul style="list-style-type: none"> - erinevate maailmavaadete ja religioonide tutvustamine, (ajaloos ning tänapäeval), toetades sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist; - erinevatest allikatest teabe kogumine, erinevates õppeainetes käsitletu ning kogemuste põhjal õpilasi juhtimine arutlema väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, pidades silmas eelarvamusteta, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse;
<p>Ainevaldkondlikud tegevused</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - erinevate tekstide lugemine väärtustest ja kõlblusest; - erineva õppevara kaudu tutvustada õpilastele positiivseid kõlbelisi eeskujusid ja ideaale; - tekstide analüüs, aktiivõppemeetodid, rühmatöö, konfliktsete juhtumite arutelu ning rollimängud; - vestlused ja arutelud; - loovtöö; 	

1.6. Ainevaldkondlikud hindamise erisused

Sotsiaaalainete valdkonna õppeainete hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust. Hindamise kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks.

Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (*nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab*) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid *sõnalisi* hinnanguid. Hindamise aluseks on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist.

Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta.

Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena.

Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärrarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse *kujundavat hindamist*, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. **Kokkuvõttev hindamine** toimub õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid.

Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

- *Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste* tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

- *Praktiliste ja loominguliste ülesannete* sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust.

- *Kirjalikke ülesandeid* hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimedele, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele. Erineva keerukustastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppeeesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle

põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõendus põhiste argumentidega vastata. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.7. Õppekorralduse erisused

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja võtta vastutust oma õppimise eest.

1.7.1. Õppe kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuse rõhuasetustest ning lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
3. toetatakse lõimingu valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
4. rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
5. arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
6. võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmas õpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid;
7. kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
8. rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
9. võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitlus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik. Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi. Ajalooõpetus on valdavalt uurimispõhine, kasutatakse esmaseid ja teiseseid allikaid. Kõikides sotsiaallainetes tuleb lisaks põhiteemadele käsitleda ka ühiskonnas asetleidvaid muutusi ning kasutada õppe ilmestamiseks näiteid ümbritsevast elust;

1.8. Õppekeskkonna erisused

Koostöös aineõpetajatega kujundatakse koolis õppimist toetav õppekeskkond:

1. kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivaldavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu;
2. aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Koolis on võimalik õpet läbi viia , kus on:

1. mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
2. internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Koolis on võimalik:

1. korraldada õpet väljaspool klassiruumi ja kooliruumi, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid meetodeid (nt õuesõpe, projektõpe) ning erinevaid tegevusi (nt õppekäigud, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad);
2. kasutada ainekava eesmärke toetavaid digikeskkondi, rakendades erinevaid õppematerjale ja -vahendeid;

Pädevuste komponendid: **teadmised, oskused ja hoiakud.** Nende kujundamisel loob õpetaja sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist koolikultuuri.

Õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist koolikultuuri.

2. AINEKAVAD

2.1. Inimeseõpetus

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega. Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
1. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta	1. Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas	1. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste

kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku.	ka tervisekäitumist ja suhtlemist.	tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.
2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.	2. Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv.	2. Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.
3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.	3. Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.	3. Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse
4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.	4. On loov ja ettevõtlik.	4. Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.
5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.	5. On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.	5. On loov ja ettevõtlik.
6. Tunneb liiklusreegleid.	6. Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.	6. Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena
7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.	7. Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.	7. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.
8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.	8. Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise,	8. Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.

	mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.	
9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.	9. Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.	9. Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.
10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.	10. Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.	10. Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.
11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.	11. Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.	11. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.
12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.	12. Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.	12. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.
13. Oskab oma tervist hoida.	13. Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.	13. Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.
14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.	14. Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.	14. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.
15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.	15. Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.	
16. Oskab kasutada lihtsamaid		

esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.		
17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.		
18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.		

2.1.3. Õpitulemused ja õppesisu klassiti

2.klass		
Teema	õpitulemused	õppesisu/alateemad
MINA	- kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha	Minu tegevused: - Enda ja oma huvide tutvustamine kaasõpilastele. Inimeste (enda ja klassikaaslaste) erinevuste ja sarnasuste välja toomine.
	- oskab tänaval käituda ning valib ohutu tee sihtpunkti	Liiklus ja mina: - ohutu liiklemine jalgsi ja jalgrattaga
	- tunneb ära õiglase ja ebaõiglase käitumise	Minu sõbrad: - teistega arvestamine - hea sõbra kirjeldamine
	- kirjeldab enda huvisid ja tegevusi - tunneb ära kaaslaste tegevusi	Tegevused koolis ja kodus:
	- teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab nendega	Viisakas ja sõbralik käitumine: - viisaka käitumise analüüsimine.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - käitumisreeglite mõistmine, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamine, oma valikute põhjendamine ning enda heaolu kõrval teistega arvestamine	Väärtused ja kõlblus - käitumis- ja viisakusreeglite omandamine, kooli kodukorra järgimine. Iseenda ja teiste väärtustamine.	eesti keel - kirjutab oma huvidest, räägib endast; omadussõnad
Enesemääratluspädevus - mõistab ja hindab iseennast		loodusõpetus - inimese välisehitus

		kunst - joonistab pildi endast ja oma sõbrast
		kehaline kasvatus - liiklusteemalised mängud
MINA JA TERVIS	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab tervet ja haiget inimest - kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda - teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte - teab, et puhtus aitab olla terve, et hammaste eest tuleb hoolitseda 	<p>Kui laps jääb haigeks:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tervise eest hoolitsemise põhimõtete ja nende kasutamine igapäevaelus - tervistkahjustavate tegevuste tagajärgede teadvustamine - nakkushaiguste levimine ja nendest hoidumine - süüühigieen
	<ul style="list-style-type: none"> - teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud 	<p>Arsti juures:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ravimid - arsti külastuse kirjeldus
	<ul style="list-style-type: none"> - teab, milline on tervislik eluviis. Mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport - nimetab, millised toiduained on tervisele kasulikud, ning millistega ei maksa liialdada 	<p>Tervislik eluviis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mitmekesine toit - piisav uni - puhkus - liikumine - sport
	<ul style="list-style-type: none"> - oskab õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt plaasterdamine, sidumine, ninaverejooks, põletus) 	<p>Esmaabi ninaverejooksu, põletuse ja marrastuse korral.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - teab hädaabinumbrit ja oskab abi kutsuda 	<p>Erinevad õnnetusjuhtumid. Hädaabikõne valimine ja olukorra kirjeldamine.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA

Enesemääratluspädevus - suudab käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise	Tervis ja ohutus - lihtsamate esmaabivõtete omandamine, oma tervise eest hoolitsemine	eesti keel - vestlus, rollimäng, kirjutamine
Ettevõtlikkuspädevus - suudab kasutada omandatud teadmisi ja oskusi probleemi lahendamiseks (esmaabivõtteid, hädaabinumbrile helistamine)	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - arsti ametiga tutvumine	kehaline kasvatus - spordialade nimetamine
	Keskkond ja jätkusuutlik areng - tervislik keskkond	loodusõpetus - inimese keha, aia- ja põllusaadused
		kunst - enda hommikusöögi ja lemmiktoidu joonistamine/voolimine
MINA JA MINU PERE	- selgitab, mis on perekond ja kodu	Kodu. Perekond.
	- kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad	Erinevad pered.
	- jutustab oma pere traditsioonidest	Pere ja kombed. Kodu traditsioonid.
	- toob näiteid üksteise abistamisest - väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres	Muudatused peres - abivalmidus
	- väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu - selgitab lähemaid sugulussuhteid	Peresuhted. Vanavanemad ja teised sugulased.
	- teab inimeste erinevaid töid ja töökohti	Vanemate ja teiste inimeste töö.
	- teab oma õigusi ja kohustusi	Lapse õigused ja kohustused.
	- teab pereliikmete erinevaid rolle kodus	Lapsevanema roll

	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab ohtlikke kohti ning olukordi kooliteel ja koduümbruses - oskab ohuolukorras abi kutsuda ja teab hädaabi telefoninumbrit 	Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - hindab inimsuhteid	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine - erinevate ametitega tutvumine, enda tulevase elukutse esitlemine	eesti keel - sõnavara laiendamine (pereliikmed, ametid, töövahendid)
	Väärtused ja kõlblus - pere ja kodu väärtustamine, vanemate aitamine, kodus korrashoid	kunst - perepildi joonistamine
	Kultuuriline identiteet - olulisemate tähtpäevade teadvustamine, väärtustamine ja kommete tundmine	
	Tervis ja ohutus - elementaarsete ohutusreeglite omandamine	
MINA JA KODUMAA	- oskab joonistada Eesti Vabariigi lippu	Eesti Vabariigi sümbolid.
	- nimetab Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva	Eesti vabariigi pealinn. Eesti Vabariigi aastapäev. Eesti president.
	- leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt Eesti pealinna ja Harjumaa	Eesti - minu kodumaa: <ul style="list-style-type: none"> - Euroopa kaardilt Eesti ja Eesti kaardilt kodukoha leidmine
	- oskab nimetada naaberriike	Eesti naaberriigid: <ul style="list-style-type: none"> - Eesti naaberriikide nimetamine
	- kirjeldab enda kodukohta	Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond: <ul style="list-style-type: none"> - kodukohaga seotud loodus, asulad, inimesed

	- teab Eesti põhilisi rahvakalendri tähtpäevi ja tunneb nendega seonduvaid kombeid	Rahvakalendri tähtpäevad ja nendega seotud kombed.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - teab ja järgib ühiskondlikke väärtusi ja rahvuslikku eripära	Kultuuriline identiteet - olulisemate tähtpäevade teadvustamine, väärtustamine ja kommete tundmine	eesti keel - suur algustäht nimedes
	Väärtused ja kõlblus - Eesti looduse ja inimeste, kodumaa väärtustamine	loodusõpetus - ilmakaared, Eesti maakonnad, rahvuslind ja -lill, kodukoha loodus
		kunst - Eesti riigi sümbolite (lipp ja vapp) joonistamine ja värvimine, kodukoha lipu joonistamine
		muusika - Eesti hümn
MINA, AEG JA ASJAD	- eristab, mis on aja kulg ja seis	Aeg. Aja mõõtmine.
	- oskab koostada oma nädalakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist - väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;	Aja planeerimine. Oma tegevuste kavandamine - koolinädala planeerimine ja analüüsimine - täpsus, lubadused, vastutus
	- eristab enda ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta - väärtustab ausust asjade jagamisel	Minu oma, tema oma, meie oma: - asjade omanike eristamine klassis - ausus asjade jagamisel
	- teab, et esemetel on väärtus ning oskab seda selgitada	Asjade väärtus teiste väärtuste seas
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus -	Väärtused ja kõlblus - väärtustab oma tegevusi, mis on	matemaatika - ajaühikud ja aja mõõtmise vahendid

suudab hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; teadvustab oma väärtushinnanguid	positiivsete tunnete tekkimise allikaks; väärtustab lubadustest kinnipidamist ja täpsus ning ausust asjade jagamisel	
Õpipädevus - planeerib oma õppimist		loodusõpetus - asjad ja materjalid

Õppetegevus õpiprojektid, väljaspool klassiruumi

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Teemapäev "Tervislikud eluviisid"	Selgitada õpilastele tervislike eluviiside tähendust ja selle hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport; Arendada õpilaste teadmisi tervislikest eluviisidest. Suunata õpilasi jälgima oma eluviise.	Õpilased tutvustavad üksteisele tervislike salatite retsepte. Ühine salati valmistamine. Liikumismängude mängimine (võimalusel õues).
2.klass - Digipädevused		
Teabe haldamine	Avab veebilehitseja ja otsingumootori. Valib sobivad võtmesõnad infootsinguks (nt oma küla või linn). Õpilane leiab otsingumootoriga kasutades märksõnu, vajalikke teabeallikaid, sirvib neid ning valib sobivaid. Teeb vahet võtmesõnal ja veebiaadressil. Teeb vahet otsingukastil ja aadressiribal. Õpilane salvestab nutiseadmesse digisisu (nt pilt, video, audio).	
Suhtlemine digikeskkondades	Õpilane suhtleb digikeskkonnas järgides üldtunnustatud käitumisreegleid ja viisakust. Õppija kasutab teistega suheldes sobivaid digitehnoloogiaid (sh e-posti). Suhtlusgrupi reeglid sotsiaalmeedias.	
Sisuloome	Õpilane loob, vormindab, salvestab ning esitleb kokkulepitud formaatides materjale, järgides etteantud kriteeriume, kasutab fotode kopeerimist, pildistamist.	
Turvalisus	Õpilane kasutab digivahendeid koolis ja kodus heaperemehelikult.	
Probleemilahendus	Õpilane leiab abi, kui digivahend ei tööta.	

3.klass		
Teema	õpitulemused	õppesisu/alateemad
MINA	- mõistab viisaka käitumise vajalikkust	Tervitamine. Hea ja halb käitumine. Meie käitumise mõju.
	- teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt	Liiklusreeglid. Rattaga sõitmine: - liiklusreeglite täitmine jalakäijana - liiklusreeglite täitmine jalgratturi rollis
	- kirjeldab huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha - teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled	Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.
	- väärtustab iseennast ja teisi	Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - suudab mõista käitumisreegleid, põhjendada oma valikuid ning arvestada enda heaolu kõrval teistega; suudab teadvustada enda väärtushinnanguid	Väärtused ja kõlblus - Taotletakse õpilase kujunemist kõlbleliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.	eesti keel - enda kirjeldamine
Enesemääratluspädevus - mõistab ja hindab iseennast		kunst - endast pildi joonistamine
	- eristab vaimset ja füüsilist tervist	Tervis: - vaimne ja füüsiline tervis.

MINA JA TERVIS, ESMAABI	<ul style="list-style-type: none"> - mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport 	<p>Tervislik eluviis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport.
	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda või hoiduda tegevusest, mis ohustab tervist - demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus) - nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral - teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi 	<p>Ohud tervisele. Toimetulek ohuolukorras:</p> <ul style="list-style-type: none"> - keeldumine kahjulikust tegevusest - abi saamise võimalused
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Enesemääratluspädevus - suudab käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise	Tervis ja ohutus - elementaarsete ohutusreeglite ja esmaabivõtete omandamine, oma tervise eest hoolitsemine	eesti keel - sõnavara laienemine
Ettevõtlikkuspädevus - suudab kasutada omandatud teadmisi ja oskusi probleemi lahendamiseks (esmaabivõtteid, hädaabinumbri helistamine)	Keskkond ja jätkusuutlik areng - tervislik keskkond	kunst - tervisele kasulike tegevuste kujutamine
Suhtluspädevus - suudab ennast abi kutsumise korral arusaadavalt väljendada		

MEIE ÕIGUSED JA KOHUSTUSED	<ul style="list-style-type: none"> - nimetab enda õigusi ja kohustusi - teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused. 	Lapse õigused ja kohustused. Kohusetunne ja vastutus.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - hindab inimsuhteid	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks.	eesti keel - leiab seoseid enda õiguste ja kohustuste vahel.
Sotsiaalne - ja kodanikupädevus - on teadlik oma õigustest ja kohustustest		
MINA JA MEIE	<ul style="list-style-type: none"> - väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse; - mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust; - oskab planeerida oma tegevusi; 	Ühised tegemised: <ul style="list-style-type: none"> - klassiõhtu tegevuse valimine ja planeerimine;
	<ul style="list-style-type: none"> - märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi; - väärtustab enda ja kaaslaste huvisid; 	Suhted: <ul style="list-style-type: none"> - enda ja oma huvide kirjeldamine; - enda ja klassikaaslaste erinevuste ja sarnasuste välja toomine;
	<ul style="list-style-type: none"> - nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks 	Tunded: <ul style="list-style-type: none"> - oskus panna end teise inimese olukorda; - oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine - tunnetega toimetulek

	<ul style="list-style-type: none"> - teab, mis on kiusamine - mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktseptitud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalla korral 	<p>Kiusamine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kiusamise ära tundmine - kiusamise olukorras käitumine (ohvri ja pealtnägija olukorras)
	<ul style="list-style-type: none"> - väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist - väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes 	<p>Üksteise austamine. Leppimine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vabandust palumine ja vabandamine.
	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus 	<p>Südametunnistus ja vastutustundlikkus</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust 	<p>Käitumisreeglid. Käitumise mõju ja tagajärjed.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - eristab tööd ja mängu - teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist 	<p>Mäng ja õppimine. Mäng ja töö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - õppimine läbi mängu - õppimist soodustavad tingimused - mäng ja töö - meeskonnatöö tööjaotus
	<ul style="list-style-type: none"> - mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel. 	<p>Õppimine ja töö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - elukutsed - erinevate elukutsete jaoks vajalikud oskused
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade	Väärtused ja kõlblus - Taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid	kunst - enda tulevase elukutse joonistamine

reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides. teadvustab enda väärtushinnanguid.	koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.	
Suhtluspädevus - suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada.	Õpipädevus - õppkeskkonna organiseerimine individuaalselt ja rühmas	eesti keel - kujundab lugemise kaudu oma mõtte- ja tundemaailma, jagab lugemiskogemusi.
Enesemääratluspädevus - käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme.		
Kultuuri- ja väärtuspädevus - hindab inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajub ja väärtustab oma seotust teiste inimestega; teadvustab enda väärtushinnanguid.		
MINA JA KODUMAA	<ul style="list-style-type: none"> - tunneb ära Eesti Vabariigi, Peipsiääre valla lipu ja vapi - oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti - tunneb rahvuslikku sümboolikat - nimetab Eesti tuntud inimesi ja paiku 	Eesti – minu kodumaa. Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid.
	<ul style="list-style-type: none"> - leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukohaga seotud paigad 	Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Kodukoht: küla, vald, linn, maakond.

	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab põhilisi Eesti rahvakalendri tähtpäevi ja nendega seotud kombeid - teab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid - teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest 	<p>Tavad ja kombed. Tähtpäevad ja uskumused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rahvakalendri tähtpäevad - ohutus jõulude ja aastavahetuse ajal (tuli, elekter, pürothenika) - erinevate rahvaste kombed - sallivus
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - teab ja järgib ühiskondlikke väärtusi ja rahvuslikku eripära	Kultuuriline identiteet - olulisemate tähtpäevade teadvustamine, väärtustamine ja kommete tundmine	eesti keel - suur algustäht nimedes
	Väärtused ja kõlblus - oma kodumaa ja rahvuskultuuri väärtustamine; sallivus teiste rahvuste esindajate suhtes	loodusõpetus - Eesti naaberriigid, rahvuslind, rahvuslill, rahvuskala ja rahvuskivi
		kunst - Eesti riigi vapi värvimine
		muusika - Eesti hümn
MINA: TEAVE JA ASJAD	- kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid	Teave, teabeallikad ja nende kasutamine: <ul style="list-style-type: none"> - Turvaline käitumine meediakeskkonnas.
	- selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas;	Reklaam ja selle mõju
	- teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.	Raha ja vastutus. <ul style="list-style-type: none"> - raha teenimine, kulutamine ja laenamine

		- oma kulutuste plaanimine
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - suutlikkus toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna.	Teabekeskond - tegevuste kirjeldamine teabekeskonnas. Teadete mõistmine ja eristamine (oluline ja ebaoluline).	eesti keel: reklaami koostamine.
Digipädevus - suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutavas ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväarsust.	Tehnoloogia ja innovatsioon - erinevate infoallikate tundma õppimine.	loodusõpetus: tarbib vastutustundlikult.
Ettevõtlikuspädevus - oskus võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust.		matemaatika: kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu.
		tööõpetus: kasutab materjale säästlikult.

Lõimingud õppetegevus väljaspool klassiruumi

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Plakat teemal "Minu kodumaa"	Eesti rahvussümbolite tundmine. Olulise info teadmine Eesti Vabariigi kohta (pealinn,	Internetiotsing Eesti rahvussümbolite tähendusest. Plakati joonistamine või

	sünnipäev, president, asukoht Euroopa kaardil).	kujundamine kollaažina. Plakati suuline tutvustamine.
3.klass - Digipädevused		
Teabe haldamine	Õpilane kasutab otsingumootori võimalusi (tekst, pilt, video jne). Avab veebilehitsejas sobiva infoallika ja otsib vajaminevat teavet.	
	Õpilane tuvastab leitud allika autori. Teab, et veebis leiduv info ei pruugi olla usaldusväärne.	
	Kopeerib ja kleebib teksti etteantud kohta. Salvestab seadmesse digisisu (tekst, pilt, video). Teeb nutiseadme ekraanil olevast kuvatõmmise. Otsib salvestatud sisu seadmest üles.	
Suhtlemine digikeskkondades	Õpilane suhtleb digikeskkonnas järgides üldtunnustatud käitumisreegleid ja viisakust.	
	Õpilane jagab teistega infot ja faile digikeskkonnas, valides selleks korrektse viisi ja sobiva vahendi. Õpilane kasutab kooli digiteenuseid (e-päevikut).	
Sisuloome	Õpilane loob, vormindab, salvestab ning esitleb kokkulepitud formaatides materjale, järgides etteantud kriteeriume, kasutab fotode kopeerimist, pildistamist.	
Turvalisus	Õpilane kasutab digivahendeid koolis ja kodus heaperemehelikult.	
	Isikuandmete avaldamisega seotud riskide tundmine.	

Õppevara: Inimeseõpetuse tööraamat 5.klass II kooliaste. I osa Heli Israel

“Tervisest nii- ja naapidi“; 1 tund nädalas 35 tundi õ/a

5.klass		
Teema	õpitulemused	õppesisu/alateemad
TERVIS JA SELLE MÕJUTAJAD	- kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt	Tervise olemus: - füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.
	- teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet	Tervisenäitajad.
	- nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju	Tervist mõjutavad tegurid.

	inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele	
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - väärtustab tervist, kirjeldab oma tervisenäitajaid	Keskkond ja jätkusuutlik areng - keskkonna mõjud tervisele	eesti/vene keel ja kirjandus - loeb tekste, koostab definitsiooni ja mõistekaardi
Õpipädevus - omandab mõistete selgitused, selgitab mõisteid oma sõnadega, koostab mõistekaardi	Tervis ja ohutus -eluviisi mõjud tervisele	kunst - eneseväljendust toetavad tegevused
	Väärtused ja kõlblus - füüsilise vaimse ja sotsiaalse tervise väärtustamine	matemaatika - objektiivsed tervise mõõdikud on numbrilised, arvutab kehamassiindeksi, mõõdab pulssi
TERVISLIK ELUVIIS	- oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus	Tervisliku eluviisi komponendid.
	- kostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest	Tervislik toitumine
	- kirjeldab tervislik toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid	Tervisliku toitumise põhimõtted..
	- kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut	Toitumist mõjutavad tegurid.
	- teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid	Kehaline aktiivsus.
	- oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest	Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine.
	- hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses	Uni.

ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Enesemääratluspädevus - järgib tervislikke eluviise, kirjeldab enda tervisenäitajaid, analüüsib ülesandes enda tegevust tervise hoidmisel	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - kujundab enesekontrolli oskust tervisega seotud eesmärkide elluviimise	kunstiõpetus – (kujundab oma töid-taldrikureegel) Sõnavara: liikuma, tervist parandama, kiirus, jõud, osavus, sööma (pööramine ma-tegevusvorm), liha-, piima-, saiatooted, juur- ja köögiviljad, tervis-tervislik; Tegusõnad: suhtlema, tõusma (mida teen?-MINA-vormi kasutamine);
Digipädevus – kasutab digivahendeid, eristab artiklites arvamust ja fakti	Teabekeskond ja meediakasutus – otsib infot veebist	
VAIMNE TERVIS	- eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korra	Hea ja halb stress.
	- väärtustab oma tervist	Vaime tervise mõjutajad.
	- kirjeldab võimalusi stressiga toimetulekul	Stressiga toimetulek.
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Ettevõtlikkuspädevus - seab tervise valikutega seotud eesmärged ja viib neid ellu	Väärtused ja kõlblus - oskab selgitada tervise olulisust	loodusõpetus - (inimene)
Kultuuri- ja väärtuspädevus - väärtustab tervist	Tervis ja ohutus – seostab õpitavat endaga, selgitab kuidas tema ise oma valikutega mõjutab oma tervist	kehaline kasvatus - (teadmised spordist ja liikumisviisidest)
TERVISLIK ELUKESKKOND	- kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskonnast	Tervislik elukeskkond.
	- eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks	Tervisliku elukeskkonna hoidmine. Jäätmete sorteerimine.

	- kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele	Tervislik õpikeskkond.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus- peab kinni suhtlusreeglitest, seab eesmärgid ja viib neid ellu	Keskkond ja jätkusuutlik areng -keskkonna mõjud tervisele	eesti/vene keel ja kirjandus- (erinevate keskkondade kirjeldamine)
Enesemääratluspädevus- järgib ülesandes enda tegevust tervise hoidmisel	Tervis ja ohutus - elukeskkonna turvalisuse mõju tervisele.	kunst- (eneseväljendust toetavad tegevused)
	Väärtused ja kõlblus- turvalise ja õppimist soodustava õpikeskkonna väärtustamine	kehaline kasvatus - (kehaliseaktiivsuse olulisus vaimse ja füüsilise tervise tasakaalule)
	Keskkond ja jätkusuutlik areng – eristab ülesannetes erinevaid keskkondi (loodus-, tehis- ja inimkeskkond), jagab ülesandes jätmed vastavalt nõuetele	loodusõpetus - (elukeskkonnad)
MURDEIGA	- kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega	Murdeiga inimese elukaare.
	- aktsepteerib oma kehalisi muutusi	Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas.
	- teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel oma arengutempo	Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas.
	- teab, kuidas oma keha eest hoolitseda	Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine
	- teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega	Suguline küpsus ja soo jätkamine.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus- selgitab	Tervis ja ohutus- teadmise omandamine, kuidas selles	eesti/vene keel ja kirjandus- (kirjutab voldiku teksti selgitab mõisted)

ülesannetes soorollide olemust ja murdeea tähtsust	eas kehasse suhtuda ja oma keha eest hoolitseda	
Enesemääratluspädevus - selgitab murdeea toimuvaid muutusi enesega seoses	Väärtused ja kõlblus - on rühmatöös viisakas	kehaline kasvatus (kehalise aktiivsuse olulisus murdeea)
Õpipädevus - omandab murdeea seotud mõisted, seostab neid enesega	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - eesmärgistab oma tegevust, suhtleb teistega arvestavalt ja lugupidavalt	loodusõpetus (inimene, suguküpsuse tunnused)
SOTSIAALSED OSKUSED JA TURVALISUS	- kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid	Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.
	- selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgid	
	- suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude ees	Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastutus.
	- Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud olukordades.
	- kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile	Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite

	- väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta	tarbimisega seonduvad riskid tervisele.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - tunneb kooli kodukorda, oskab sealt tuua näiteid, teeb rühmatöodes koostööd	Tervis ja ohutus - teadmine, et uimastite tarbimine ohustab tervist	eesti/vene keel ja kirjandus - (oskus ennast kehtestada, kui sind ümbritsevad ohtlikud olukorrad, suhtlemine meedias)
Enesemääratluspädevus - koostab endale reeglistiku turvaliseks käitumiseks	Väärtused ja kõlblus - turvalise ja ohutu käitumise väärtustamine	
Ettevõtlikkuspädevus -demonstreerib mängulises õpitegevuses kuidas uimastitest keelduda	Kultuuriline identiteet - arvestab kõikide rühma liikmetega, suhtleb sõbralikult ning teisi väärtustavalt	
	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - näitab mängulises ülesandes toimetulekut keerulistes olukordades	
HAIGUSED JA ESMAABI	- oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi	Levinumad laste ja noorte haigused; nakkus- ja mittenakkushaigused
	- teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest	Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused; AIDS.
	- teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste)	Esmaabi põhimõtted; esmaabi erinevates olukordades.

	<ul style="list-style-type: none"> - nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada - väärtustab enda ja teiste inimeste elu 	Käitumine õnnetusjuhtumi korral.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - selgitab tervise väärtust rollimängudes	Tervis ja ohutus - annab mängulises olukorras esmaabi, kutsub abi	eesti/vene keel ja kirjandus -(kannatanu kõnetamine, koostab teksti, loeb teksti, kasutab korrektset keelt)
Enesemääratluspädevus - näitab mängulises olukorras ohutut käitumist	Keskkond ja jätkusuutlik areng - toob näiteid õnnetuste põhjuste kohta	Loodusõpetus – (inimkeha tundmine)
Õpipädevus - kasutab õpitut rollimängudes ja praktilistes ülesannetes, nt elustamisvõtteid, sidumist, abi kutsumist ja andmist.	Teabekeskond ja meediakasutus - oskus infot otsida erinevate haiguste kohta ning kuidas neid vältida	
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus - esmaabi andes loendab, oskab leida rindkerel õige koha südamemassaažiks	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - leiab vajaliku info, eesmärgistab mängulises tegevuses oma tegevust, näitab mängulises tegevuses toimetulekuoskusi õnnetuse olukorras	

Lõimingud õppetegevus väljaspool klassiruumi

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
„Tervisepäev.“	Oma eluviiside jälgimine, analüüsimine, järelduste tegemine	Grupitöö
Lõiming sotsiaalainete õppes, II kooliaste, inimeseõpetuse 5.KLASS		
Inimeseõpetus	Ajalugu	Ühiskonnaõpetus
Teema	Teema	Teema
- turvaline ning ohutu, käitumine koolis, kodus	- ajalooallikad; - ajalooallikate väärtustamine: kuidas toimida,	- meedia ja teave;

ja õues; - eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise valikud tehes; iseenda vastutus; - vahendatud suhtlemine;	kui leiad vana üriku, mündikogu jms. - ajalugu kui inimeste käitumise põhjal õppimise võimalus;	
	- õpituatsioonid küsimuste esitamine, info otsimise ja leidmise oskus;	

5.klass - Digipädevused		
Teabe haldamine	Õpilane leiab otsingumootoriga kasutades märksõnu, vajalikke teabeallikaid, sirvib neid ning valib sobivaid. Õpilane kogub ja töötleb infot kriitiliselt. Usaldusväärset allikad - http://www.tai.ee/et/tegevused/tervise-edendamine/toitumine	
	Tervisearengu instituudi kodulehekülge http://www.tai.ee/et/	
	Sotsiaalsete kampaaniate info kodulehekülgedelt http://peaasi.ee/	
Suhtlemine digikeskkondades	Õpilane suhtleb digikeskkonnas järgides üldtunnustatud käitumisreegleid ja viisakust	
	Suhtlusgrupi reeglid sotsiaalmeedias	
Sisuloome	Õpilane loob, vormindab, salvestab ning esitleb kokkulepituid formaatides materjale (https://www.canva.com/login/canva , https://www.storyjumper.com/user/signup), järgides etteantud kriteeriume, kasutab fotode kopeerimist, pildistamist	
	Reflekteerib oma õpikogemust	
Turvalisus	Õpilane kasutab digivahendeid koolis ja kodus heaperemehelikult	
	Isikuandmete avaldamisega seotud riskide tundmine	
Probleemilahendus	Õpilane määratleb probleemi	
	Leiab abi, kui digivahend ei tööta	

Õppevara: Inimeseõpetuse tööraamat II kooliaste II osa, 6.klass, Heli Israel “**Suhtlemisest nii- ja naapidi.**“; **1 tund nädalas 35 tundi õ/a**

6. klass		
Teema	õpitulemused	õppesisu/alateemad
	- teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust	Suhtlemise komponendid

SUHTLEMISE OLEMUS	- mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele	Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused.
	- Teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ning toob selle kohta näiteid	
	- eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist	Mõjutamise viisid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.
	- kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele	
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - selgitab suhtlemise olemust, esitab erinevate rahvaste traditsioone, nt tervitusi	Teabekeskond ja meediakasutus - harjutab verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlemise viise, valib ülesandes õige käitumisviisi	eesti/vene keel ja kirjandus (keelekasutus verbaalsel suhtlemisel, jutukese kirjutamine mitmetähenduslike sõnadega, koostab definitsiooni, kasutab korrektset keelt, esitab küsimusi)
	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - harjutab positiivset enesekehtestamist ning suhtlemisoskusi, analüüsib enda tegevust suhtlemise olukordades	
MINA. SINA. TEMA	- oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;	Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.
	- eristab inimeste erinevaid rolle suhetes	Sallivus enda ja teiste vastu.
	- väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist	Vajadused ja soovid.
	- oskab panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist	Enesesisendus ja enesekindlus.

ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - iseloomustab ennast, kasutades positiivseid märksõnu	Väärtused ja kõlblus - kirjeldab ja selgitab ülesandes enda ja kaaslaste väärtusi, nende sarnasusi ja erinevusi	eesti/vene keel ja kirjandus (keelekasutus verbaalsel suhtlemisel)
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - arvestab rühmatöös inimeste erinevustega, peab kinni suhtlusreeglitest, teeb kõigiga koostööd	Väärtused ja kõlblus - suhtlusoskuste vajalikkuse väärtustamine	
Suhtluspädevus - väljendab end selgelt, kasutab korrektset keelt, esitab ja põhjendab aruteludes oma seisukoht		
SUHTLEMISE VIISID	- teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise	Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades.
	- teab õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid	Tunnete väljendamine. Stress. Hea ja halb stress.
	- nimetab kahjustavaid käitumisviise	
	- demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid	Aktiivne kuulamine.
	- eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele	Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine.
- teab, et „ei“ ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei“ ennast ja teisi kahjustava käitumise	„Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.	

	korral ning aktsepteerib partneri „ei“ ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral;	
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
„Õpipädevus.“ - eristab ülesandes agressiivset ja alistuvat käitumist kehtestavast, harjutab kehtestava käitumisviisi kasutamist	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - lahendab rollimängudes juhtumeid, eristades erinevaid käitumisviise, harjutab ei ütlemist	eesti/vene keel ja kirjandus- (loeb ja mõistab tekste, koostab tekste, kasutab korrektset keelt)
„Sotsiaalne ja kodanikupädevus.“ - esitab kehtestava käitumise näiteid	Väärtused ja kõlblus - suhtlusoskuste vajalikkuse väärtustamine	kehaline kasvatus- (liikumispausid ja -mängud tundides) https://vaikuseminutid.ee/vaikuseminutite-harjutused/
	Tervis ja ohutus - ütleb mängulises ülesandes kahjustavale käitumisele ei, selgitab agressiivse käitumise tagajärgi	
OTSUSTAMINE JA PROBLEEMI LAHENDUS	- selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust	Konfliktide olemus ja põhjused
	- teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise	Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise.
	- oskab leida erinevaid lahendusviise	Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades.
	- kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eelseid	Otsustamine ja probleemide lahendamine.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Õpipädevus- omandab teemaga seonduvad mõisted, seostab ülesannetes õpitavat eelnevalt õpituga	Tervis ja ohutus- lahendamata konfliktide mõju tervisele	eesti/vene keel ja kirjandus (eneseväljendus, sõna jõud konfliktide lahendamisel)

Sotsiaalne ja kodanikupädevus - osaleb rühmatöös, arvestab teistsuguse arvamusega, suhtub kaaslastesse sõbralikult	Keskkond ja jätkusuutlik areng - keskkonna mõju konfliktide tekkimisele ja lahenduste leidmisele	loodusõpetus (hapniku tähtsus, hingamise roll rahunemisel)
Kultuuri- ja väärtuspädevus - väärtustab konfliktide ennetamise viise, arvestab kaaslaste erinevustega, on salliv	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - otsuste tegemine, vastutuse võtmine, konfliktide lahendamine	ühiskonnaõpetus (õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal)
	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - teadvustab ja selgitab ülesannetes enda probleemide ja konfliktide lahendamise viise ning ennetamise võimalusi	

Lõimingud õppetegevus väljaspool klassiruumi

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Plakat „Konflikti lahendamise viisid.“	Konflikti lahendamise võtete kinnistamine ning kooli väärtustega arvestamine.	Konflikti lahendamise võtete järjestus
Lõiming sotsiaalainete õppes, II kooliaste, inimeseõpetuse 6. KLASS		
Inimeseõpetus	Ajalugu	Ühiskonnaõpetus
Teemad	Teemad	Teemad
Enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine	Väärtuste kujunemise ajalugu. Inimeste koostegutsemise vormid, üksteise toetamine ja aitamine (alates muinasajast ja läbi ajaloo), näiteks Hammurapi seadused	Väärtused. Elukutsed, teadmised ja oskused
Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid	Tööriistade areng, inimeste võimalused oma vajadusi rahuldada. Inimeste põhivajaduste rahuldamine muinasajal, Mesopotaamias, Egiptuses jne kuni Vana- Roomani	Aja ja kulutuste plaanimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine

<p>Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine</p>	<p>Muuseumis käimine, viisaka vaatleja reeglid. Mitteverbaalse suhtlemise tajumine skulptuure vaadeldes (vaaraod, kreeklased, roomlased jne)</p>	<p>Raamatukogu, internet, ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon, teadlik infotarbimine ja – edastamine; telefonivestlus: alustamine, lõpetamine; suhtlemine virtuaalkeskkonnas; privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika)</p>
<p>Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused</p>	<p>Paaris- ja rühmatööd. Rollimängud, nt Aleksander Suur, Caesar, Augustus; empaatiaülesanded</p>	<p>Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad, võrdõiguslikkus</p>
<p>Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise korral</p>	<p>Agressiivne käitumine ja ürgkari, ellujäämine; agressiivse käitumise põhjused. Vana-Kreeka nõuded käitumisele. Kasvatus Ateenas ja Spartas</p>	<p>Eakohased kodanikualgatuse võimalused</p>
<p>Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus</p>	<p>Inimeste koostegutsemine ajaloos; ürgkari, sugukond, hõim; koostegutsemine kui ellujäämise võimalus. Põlluharimine ja kanalite kaevamine, kaitsehitiste rajamine. Religioon, usupidustused ja teater</p>	<p>Eakohased kodanikualgatuse võimalused, koostöö ja ühistegevus; kommunikatsioonivõimalused</p>
<p>Sõprusuhted. Usaldus suhtes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve</p>	<p>Inimeste ühistegevus (nt ürgaja kütid ja korilased; põlluharimise algus, külakogukonna koostegevus ning üksteise usaldamine). Vana-Kreeka ja Vana-Rooma sõdurid, nende omavahelised suhted</p>	<p>Sõpruskond; õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal</p>
<p>Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isiksuse iseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed</p>	<p>Kreeka kolooniad Vahemere ääres – kes on oma ja kes on võõras? Vana-Rooma vallutused, tolleaegne sallivus. Kristluse teke</p>	<p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas. Eestis ja kodukohas elavad rahvarühmad. Sooline võrdõiguslikkus, rahvusvähemused, sallivus, inimõigused</p>

Konfliktide olemus ja põhjused	Vallutused ajaloos, nende põhjused. Näited nii Vanast Egiptusest kui ka Mesopotaamiast, Kreekast ning Roomast. Suur rahvasterändamine ja vaenulikkus	Ühiselu reeglid, seadused; kooli kodukord; õiguskord, ühiskonna turvalisusega seotud institutsioonid
Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed	Inimeste kollektiiv ja reeglid. Hammurapi seadused	Ühiselu reeglid, seadused; kooli kodukord; õiguskord, ühiskonna turvalisusega seotud institutsioonid
Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel	Riigimeeste vastutus oma rahva ees. Õpilase tegevus ajaloo õpimappi koostades, vastutus oma tegevuse eest ja võimalus kasutada õpimappi näiteks suurt kontrolltööd tehes	Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal, ühiselu turvalisust tagavad seadused
Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine	Ajalooliste tegelaste julgus ja ettevõtlikkus. Aleksander Suur, Caesar jt	Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine

6.klass - Digipädevused	
Teabe haldamine	Õpilane kogub ja töötleb digitaalset teavet suhtlusportaalide kohta
	(http://ajakiri.lastekaitseliit.ee/2018/03/07/vanema-ja-lapse-suhtlusoigus-ja-sellereguleerimine/ ; https://www.tallinn.ee/est/noorteinfo/Abitelefoniid .
Suhtlemine digikeskkondades	Netikett – õpilane praktiseerib digisuhtluses käitumisnorme ja häid tavasid ning arvestab suheldes kultuurilise eripära ja mitmekesisuse ilminguid
	Digitaalse identiteedi haldamine – õpilane kujundab ja haldab oma digitaalset identiteeti ning jälgib oma digitaalset jalajälge
	Info ja sisu jagamine rühmatöös Google Cassroomi kaudu
	Õpilane loob ise muudab ja arendab eri formaatides enda ja teiste loodud digitaalset sisu
	Õpilane esitleb kokkulepituid formaatides digitaalseid materjale (plakat, kuulutus, esitlus -

Sisuloome	https://www.canva.com/login/canva), järgides etteantud kriteeriume. Kasutab selleks fotode kopeerimist, pildistamist. Reflekteerib oma õpikogemust
	Rühmatööd: Kahoot, Tricider (oma arvamuse avaldamine, argumenteerimine). Google Classroom, Google Forms, Google Slides - ülesannete lahendamine, esitluste loomine, küsitlustele vastamine.
Turvalisus	Õpilane rakendab ohutus ja turvameetmeid, et vältida füüsilisi ning virtuaalseid riske
	Arvestab digitegevustes (video loomine, jagamine) teiste inimeste privaatsust ja ühiseid kasutustingimusi ning kaitseb oma isikuandmeid ja ennast ohtude ning küberkriiside eest
	Keskonna https://www.targaltinternetis.ee/ kasutamine
Probleemilahendus	Õpilane teeb veaotsinguga kindlaks tehnilised probleemid
	Leiab võimalikud lahendused
	Rakendab salvestustehnoloogiat loovalt eneseväljendamiseks ja probleemidele uudsete lahenduste leidmiseks

Õppevara: Inimeseõpetuse tööraamat III kooliaste. I osa **7.klass, Heli Israel**

“Teismeeast nii- ja naapidi“ ; 1 tund nädalas 35 tundi õ/a

7. klass		
Teema	õpitulemused	õppesisu/alateemad
INIMESE ELUKAAR JA MURDEEA KOHT SELLES	- seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega;	Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.
	- iseloomustab murde ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapsest täiskasvanuikka;	Inimese elukaar.
	- selgitab ja kirjeldab murde- ja noorukiea iseloomulikud tunnuseid;	Murdeea muutused.
	- Selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast;	Murdeea füüsilised, psühholoogilised ja vaimsed muutused.
	- selgitab, milles seisneb suguküpsus;	Murde- ja noorukiea iseloomulikud tunnused. Suguküpsus.

ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - enesekirjelduses arusaamine, mis seob inimest tema bioloogiliste vanematega ja mis teiste lähedaste inimestega	Kultuuriline identiteet - murdeea vaimsete ja sotsiaalsete muutuste käsitlemisel	bioloogia (pärilikkus ja keskkonnategurid, inimese anatoomia ja füsioloogia ning murdeiga).
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - koostöö rühmas ja paaris	Tervis ja ohutus- murdeega seotud muutuste kirjeldamine, mõistmine, enesega seostamine.	informaatika- (interaktiivsed töövahendid, infoallikad).
Enesemääratluspädevus - ülesannetes murde- ja noorukieas toimivate muutuste kirjeldamine ja selgitamine	Väärtused ja kõlblus- sallivuse ja erinevuste aktsepteerimise mõistmine ja õppetöös (ning mujal) selle kasutamine.	matemaatika (arvandmete kasutamine).
Suhtluspädevus - koostöö rühmas ja paaris, selge eneseväljendus	Kodaniku algatus ja ettevõtlikkus - ülesannete lahendamisel loovuse kasutamine, initsiatiivi näitamine.	
Matemaatika-, loodusteadusete ja tehnoloogiaalane pädevus - elukaare mudelil matemaatiliste andmete kasutamine, suguleundite nimetamine		
TEISMELINE ISEENDA JA OMA ELU KIJUNDAJANA	- oskab selgitada inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma eluteed kujundades;	Arengu mõjutajad: pärilikkus, keskkond, mina ise.
	- kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese arengut keskkonnategurid;	
	- analüüsib inimese võimalusi ja vastutust	Enesekasvatus. Enesekasvatuse viisid.

	<p>oma elutee kujundamisel;</p> <p>- selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;</p> <p>- toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut</p>	<p>Minapilt. Minapildi olemus ja olulisus. Minu omadused, väärtused, rollid minapildis.</p>
	<p>- kirjeldab positiivse endasse suhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi</p>	<p>Enesehinnang. Enesehinnangu olemus. Positiivne ehk hea enesehinnang. Madal enesehinnang.</p>
	<p>- kirjeldab ja seostab põhilisi enesekasvatuse võtteid (sh enesesisestus, eneseveenmine, eneseergutus) oma valikute ja vastutusega elutee (k a haridustee) kujundamisel</p>	<p>Otsustan ja vastutan ise. Positiivne enesesisendus.</p>
	<p>- kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrade</p>	<p>Eneseavamine ja eneseavastamine.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus - oma väärtushinnangute teadvustamine</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine- enda omaduste, tugevuste, võimete määratlemine, enesearendamise kavandamine ja ellu viimine (enesekasvatuse meetodid)</p>	<p>eesti/vene keel ja kirjandus-enesekirjelduse ja komplimentide kirjutamine. Selge eneseväljendus probleemi kirjeldamisel ja selle lahendamise</p>
<p>Enesemääratluspädevus - suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, kirjeldada ning analüüsida enda omadusi</p>	<p>Kultuuriline identiteet - enda päritolu uurimine ja analüüsimine, kultuurilise sallivuse kujundamine</p>	

<p>Õpipädevus - eesmärgi täitmise süsteemne planeerimine, oma teadmise analüüsimine</p>	<p>Tervis ja ohutus - positiivsete mõtete kirjapanek</p>	
<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus - eneseteostamine läbi kindla eesmärgi ja plaani, väärtushinnangute erinevuste mõistmine ning selgitamine</p>		
<p>TEISMELISED ÜHESKOOS</p>	<ul style="list-style-type: none"> - analüüsib suhtlemise heaolu mõjutavaid tegureid 	<p>Mina suhtleja.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - mõistab, inimeste erinevusi, kui sotsiaalset olendit, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest 	<p>Grupp ehk rühm. Rühma mõju.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuuluvuse kohta erinevatesse rühmadesse 	<p>Rühmade liigitamine. Reeglid ja normid.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi 	
	<ul style="list-style-type: none"> - analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades 	<p>Rollidega kaasnevad õigused ja kohustused.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi 	
	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi 	<p>Konflikt ja selle põhjused teismeeas. Minu konfliktid.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise 	<p>Konflikti lahendamine ja ennetamine. Mina sõnum. Suhete hoidmine.</p>

ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - arusaamine erinevatest reeglitest ja normidest eri keskkondades	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine - erinevate rollide eri rühmades nägemine, analüüsimine, enese rollide kirjeldamine, rollidesse stereotüüpse suhtumise äratundmine	eesti/vene keel ja kirjandus selge eneseväljendus probleemi kirjeldamisel ja selle lahendamisel
Enesemääratluspädevus - arusaamine enda erinevatest rollidest, õigustest ja kohustustest	Tervis ja ohutus - riskikohtade ja stereotüüpsete lähenemiste nägemine gruppide, rollide, õiguste ja kohustuste puhul	ühiskonnaõpetus - lapse õigused ja kohustused
Suhtluspädevus - rühmatöös koostööna eri gruppide analüüsimine	Väärtused ja kõlblus - grupi reeglite ja nende järgimise vajaduse mõistmine, grupi surve äratundmine, sellega toimetuleku analüüsimine, sallivuse tähtsuse selgitamine	eesti keel - selge eneseväljendus probleemi kirjeldamisel ja selle lahendamisel
4. "Teismeline, turvalisus ja riskid."	- mõistab enda vastutust oma eluteed kujundades	Sotsiaalsed oskused ja enesekohased oskused.
	- analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida	Tunded. Tunnete väljendamine, toimetulek ja väljendamine.
	- teab uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine indiviidi tasandil	Riskid murdeas. Otsustamine ja erinevad probleemilahendused.
	- demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral	Kiusamine ja sellega toimetulek. „EI“ kiusamisele ja vägivaldale.
	- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi	Uimastid. Uimastite füüsiline, vaimne ja sotsiaalne mõju. Tarvitamise riski- ja kaitsetegurid.

	<p>uimastitega seotud olukordades</p> <ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele - eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel - demonstreerib õpituatsioonis “ei” ütlemise oskusi sellistes situatsioonides - teab keeldumisvõimalusi uimastitega seotud situatsioonides 	<p>Legaalset ja illegaalset uimastid, lähi- ja pikaajaline mõju.</p> <p>Ei ütlemine uimastitele. Esmaabi uimastitega seotud olukordades.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus - lapse õiguste väärtustamine, mõistmine, et õigustega kaasnevad kohustused, üldnimilike väärtuste mõistmine ja nende sõnastamine</p>	<p>Tehnoloogia ja innovatsioon- infootsingu teostamine, erinevate infootsingute programmide kasutamine, sobiva info eristamine vaeinfo</p>	<p>eesti/vene keel ja kirjandus- juhtumite lugemine ja analüüsi kirjutamine</p>
<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus - teise lapse õiguste austamine samaväärselt enda omadega</p>	<p>Tervis ja ohutus - vaimse tervise tähtsustamine, tervislike valikute eelistamine uimastitega seotud olukordades</p>	<p>bioloogia - inimese füsioloogia seoses uimastite mõjuga</p>
<p>Õpipädevus - kava koostamine ja selle teostamine, uimastite tervist kahjustava toime mõistmine ning selle järgi valikute tegemine</p>	<p>Väärtused ja kõlblus - lapse õiguste tundmine, neile vastavalt käitumine, abivajaja märkamine. Probleemide lahendamisse panustamine kooli tasandi</p>	<p>ühiskonnaõpetus - lapse õigused ja kohustused</p>
<p>Ettevõtlikkuspädevus - probleemide märkamine lahenduste pakkumine, lahendamine, asjatute riskide</p>		

vältimine, arukate riskide mõistmine		
Digipädevus - ülesannete lahendamisel ja teabe otsimisel digivahendite kasutamine		
TEISMELISE SUHTED	- kirjeldab suhete säilitamise võimalusi	Lähedus. Lähisuhted. Meeldimine läheduse vormina. Sõber. Armumine ja armastus.
	- kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist	
	- selgitab, milles seisneb suguküpsus; - kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks	Mees ja naine. Bioloogiline ja sotsiaalne sugu. Naiselikkus ja mehelikkus.
	- selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist	Stereotüübid. Soostereotüübid. Rahulolu oma kehaga.
	- kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes	Seksuaalsus. Seksuaalne lähedus.
	- selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid	Turvalisus suhetes.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Enesemääratluspädevus - suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, kirjeldada ning analüüsida enda omadusi, valida asjakohane tegutsemisviis	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine - stereotüüpsete suhtumiste mõistmine	eesti/vene keel ja kirjandus suuline ja kirjalik eneseväljendus
Suhtluspädevus - enese asjakohane väljendamine rühmatöös, oma arvamuse põhjendamine	Tervis ja ohutus- riskikohtade ja stereotüüpsete lähenemiste nägemine	bioloogia (inimese paljunemine ja areng)

	Väärtused ja kõlblus - sallivuse ja erinevuste aktsepteerimise mõistmine ja õppetöös	ühiskonnaõpetus (sooline võrdõiguslikkus, soorollid, teadlik infotarbimine ja -eelistamine)
	Kodaniku algatus ja ettevõtlikkus - koostöö tegemine erinevate klassikaaslastega	

Lõimingud õppetegevus väljaspool klassiruumi

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Esitlus- „Turvalisus ja riskikäitumine.“	Turvalisuse ja riskikäitumise ohtude mõistmine	Emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, probleemide lahendamine, toimetulek kiusamise ja vägivallega.

7.klass - Digipädevused	
Teabe haldamine	Õpilane kogub ja töötleb digitaalset teavet suhtlusportaalide kohta
	Ülesannete lahendamiseks iseseisvalt e-materjalide kasutus (https://koolielu.ee/waramu/search/curriculumSubject/33965145 , https://www.facebook.com/koolikiusamisest/ ; https://www2.politsei.ee/et/nouanded/noorele/koolivagivald/ ; https://www.oiguskantsler.ee/koolikiusamine/kiusamine.html)
Suhtlemine digikeskkondades	Netikett – õpilane praktiseerib digisuhtluses käitumisnorme ja häid tavasid ning arvestab suheldes kultuurilise eripära ja mitmekesisuse ilminguid
	Osaleb suhtlusvõrgustikes (https://www.facebook.com/koolikiusamisest/vmt)
Sisuloome	Õpilane loob ise muudab ja arendab eri formaatides enda ja teiste loodud digitaalset sisu
	Õpilane esitleb kokkulepitud formaatides digitaalseid materjale (plakat, kuulutus, esitlus - https://www.canva.com/login/canva), järgides etteantud kriteeriume. Reflekteerib oma õpikogemust
Turvalisus	Õpilane rakendab ohutus ja turvameetmeid, et vältida füüsilisi ning virtuaalseid riske
	Arvestab digitegevustes (video loomine, jagamine) teiste inimeste privaatsust ja ühiseid kasutustingimusi ning kaitseb oma isikuandmeid ja ennast ohtude ning küberkiusamise eest

	Keskkonna https://www.targaltinternetis.ee/ kasutamine
Probleemilahendus	Õpilane teeb veaotsinguga kindlaks tehnilised probleemid
	Leiab võimalikud lahendused

Õppevara: Inimeseõpetuse tööraamat III kooliastmele II osa- 8.klass, **Heli Israel**

“Teismeeast nii- ja naapidi“; 1 tund nädalas 35 tundi õ/a

8. klass		
Teema	õpitulemused	õppesisu/alateemad
TERVIST TOETAVAD VALIKUD	- toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest	Tervise aspektid. Füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.
	- analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele	.
	- kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt; - analüüsib enda terviseseisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis	Tervise heaolu. Tervisenäitajad. Objektiivsed ja subjektiivsed tervisenäitajad.
	- analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus	Tervist mõjutavad tegurid. Pärilikkus, keskkond, tervise teenused ja eluviis tervise mõjutajana.
	- teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot	Tervisealased teabeallikad. Teabeallikate usaldusvärsus.
	- analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele	Tervisealased valikud. Tervist toetavad ja kahjustavad tegevused.
	- analüüsib inimese tervise aspektide (füüsiline, sotsiaalne, vaimne) mõju inimese tervisliku eluviisi (toitumine, kehaline	Tervist toetav liikumine. Liikumisega seotud mõisted.

	aktiivsus, piisav puhkus ja uni) edendamisele	
	- analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele	Toidu tähtsus. Tervist toetav toiduvalik. Toit, toiduaine, toitaine, lisaaine, toidulisand.
	- analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele	Toitained – valgud, rasvad, süsivesikud, mineraalained, vitamiinid, vesi, kiudained. Toitumise valgusfoor. Toidupüramiid.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - väärtustab tervist, liikumist, tervist toetavat toitu, positiivseid emotsioone, seotust teiste inimestega	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - kooliõe ameti tutvustus, terviseedenduse õppeprogrammi tutvustamine. Teadlike valikute tegemine tervisekäitumises	eesti/vene keel ja kirjandus -tekstist olulise leidmine. Korrektnee keelekasutus esitlusel, plakatitel, soovitude kirjutamisel ja analüüsis
Enesemääratluspädevus - tervislikke eluviise järgimine, teemakohaste näitete toomine, oma tervisekäitumise analüüsimine ja hindamine, ohtu käitumise mõistmine ja eelistamine	Keskkond ja jätkusuutlik areng - toidu ja keskkonnasõbralike liikumisviiside väärtustamine, elukeskkonna hoidmise viiside tundmine	bioloogia - tervisenäitajate olemuse avamine ja mõistmine
Õpipädevus - tervisekäitumisega seotud teabe otsimine, kasutamine, analüüsimine, valeinfo äratundmine	Kultuuriline identiteet - teiste rahvaste toitumise väärtustamine, erinevuste aktsepteerimine	matemaatika - keskmiste arvutamine, tabelite ja graafikute lugemine. Tervisenäitajate vahemike hindamine
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – teaduspõhiseid infoallikate leidmine tervise alal	Tervis ja ohutus - terviseriskide ning ohtude märkamine. Oma tervisekäitumise analüüsimine, tervist toetava käitumise eelistamine. Vaimse tervise hindamine, vaimse heaolu jaoks vajalike tegevuste ning vahendite analüüsimine	kokandus - tervislike toiduretseptide loomine ja kasutamine
Ettevõtlikkuspädevus - terviseiga seotud		kehaline kasvatus (kehalise aktiivsuse mõju

ohukohtade märkamine ja lahenduste pakkumine		tervisele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tugevdava tegevuse vajalikkus, teadmised spordist ja liikumisviisidest)
VAIMSE TERVISE HEAKS	- analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu	Vaimne heaolu. Vaimselt tasakaalukas inimene.
	- analüüsib tegurid ja toimetulekumehhanisme, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu stressi ja kriisi korral	Stress. Stressorid. Stressiga toimetulek.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - vastutustundliku tarbija kujundamine, töötamine rühmas ja paaris, reeglite järgimine	kodanikualgatus ja ettevõtlikkus- (kriitiline mõtlemine, analüüsimine, probleemidele lahenduste otsimine)	eesti/vene keel ja kirjandus- (suuline ja kirjalik eneseväljendus)
Enesemääratluspädevus - oma tervisekäitumise analüüsimine ja hindamine		ühiskonnaõpetus (meedia ja teave; käitumine kriisiolukorras)
Õpipädevus - vaimse tervise edendamiseks asjakohase infot otsimine ja leidmine		
	- selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata	Suhted. Suhtlemisoskused.
	- kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus	Sõprus. Armastus.

TURVALISELT SEKSUAALSUST AVASTAMA	- teab lähissuhete olemust ning selle erinevaid väljendusviise ja armastuse vorme	
	- selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsus	Seksuaalsus. Seksuaalsuse areng.
	- kirjeldab laste ja noorte seksuaalsuse arengu põhietappe (seksuaalsuse trepp)	
	- eristab tõhusad ja mittetõhusad rasestumisvastased meetodid ning kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste vältimise võimalusi	Seksuaalvahekord. Turvaline seks.
	- analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi ning selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes	
- teab, mis on HIV ja AIDS, teab HIV-i nakatumise teisi ning nakatumise vältimise võimalusi	Suguhaigused. HIV ja AIDS.	
- kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi		
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - tervete ja turvaliste lähisuhete väärtustamine	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - stereotüüpsetest hoiakute ja käitumisviisidest hoidumine,	eesti/vene keel ja kirjandus (loeb ja mõistab loetut, korrektnete tekstiloome, videote vaatamine)
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - abivajaja märkamise suhetes	Keskkond ja jätkusuutlik areng - mõistmine, et pereloomine ja lähedussuhe on teadlik valik, sobivate raseduse ja STHL	bioloogia – (inimese anatoomia ja füsioloogia, paljunemine ja areng, inimese elundkonnad)

	vahendite valiku põhimõtete tundmine	
Enesemääratluspädevus - enese mõistmine erinevates kiindumussuhetes, oma käitumise analüüsimine, ohutu käitumine suhetes	Teabekeskkond ja meediakasutus - kriitiline sobiva info leidmine suhete ja seksuaalsuse kohta	
Õpipädevus - Rasestumisvastaste vahendite tundmaõppimine Turvalise seksuaalkäitumise kui olulise elu osa mõistmine	Väärtused ja kõlblus - tervete suhete väärtustamine ja sekkumine võimaluste piires. Turvalised seksuaalsuhted ja vastutus	
Digipädevus - digivahendite kasutamine õppetöös, sobiva info leidmine		
UIMASTITEVABA ELU	- kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule	Risk vs. turvalisus Vägivald ja sellega toimetulek
	- kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil	Turvaline käitumine. Turvalised toimumisviisid.
	- kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus	Uimastid. Legaalsed ja illegaalsed uimastid.
	- teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi	Uimastitega seotud uskumused. Esmaabi uimastimürgituse korral.
	- kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades	
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA

<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus - inimsuhete, inimliku mitmekesisuse, vägivaldatu suhtlemise, tervisliku eluviisi väärtustamine.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - töötamine rühmas ja paaris, koostöö tegemine erinevate kaaslastega</p>	<p>eesti/vene keel ja kirjandus- (selge asjakohane eneseväljendus. Korrektn keelekasutus küsimuste koostamisel ja vastamisel ning infovoldiku tegemisel)</p>
<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus - hoolivuse ja vastutustundlikkuse tähtsustamine. Esmaabi andmise oskuse omandamine</p>	<p>Tehnoloogia ja innovatsioon - erinevate arvutiprogrammide kasutamine õppes</p>	<p>bioloogia – (inimese anatoomia ja füsioloogia)</p>
<p>Enesemääratluspädevus - ohutu käitumine, tervislike valikute tegemine uimastite ja vägivaldaga seotud olukordades. "Ei" ütlemise harjutamine ja omandamine.</p>	<p>Tervis ja ohutus - turvalise keskkonna loomisele kaasa aitamine, abivajaja märkamine, turvaliste valikute tegema õppimine. "Ei" ütlemise oskus survega seotud olukordades</p>	<p>inglise keel – (rahvusvahelised väljendid esmaabis ja uimastitega seondvalt)</p>
<p>Õpipädevus - esmaabi andmise oskuse õppimine ja arendamine</p>	<p>Väärtused ja kõlblus - vägivaldatu suhtlemine, . sõltuvusvaba elu, inimelu väärtustamine</p>	<p>Loodusõpetus- (keemilised protsessid inimkehas)</p>
<p>Digipädevus - digivahendite, kasutab etteantud digikeskkondade kasutamine</p>		
<p>OSKAN ANDA ESMAABI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral - demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, 	<p>Elupäästev esmaabi.</p>

	südameseiskumise ja uppumise korral	Abi erinevates olukordades.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Õpipädevus - esmaabi andmise oskuse õppimine ja arendamine, õpitu kasutamine erinevates olukordades	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - kooliõe ja kiirabitöötaja töö teadvustamine	eesti/vene keel ja kirjandus -(selge asjakohane eneseväljendus)
Suhtluspädevus - selge eneseväljendamine	Tervis ja ohutus - turvalise keskkonna loomisele kaasa aitamine, abivajaja märkamine	bioloogia -(talitluse regulatsioon, inimese elundkonnad, luud ja lihased, vereringe)
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus - tõenduspõhiste otsuste tegemine, otsustamine lähtuvalt ohutust tõenduspõhisest infost		kehaline kasvatus -(teadmised spordist ja liikumisviisidest, ohutu liikumine, tegutsemine traumade ja õnnetusjuhtumite korral, esmaabivõtted)
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - esmaabi andmise oskuse omandamine. Töötamine rühmas ning paaris		inglise keel – (rahvusvahelised väljendid esmaabi)
VALIKUD JA ÕNN	- analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväarsust	Minu tervis-minu vastutus.
	- mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu	Tänulikkus. Õnn.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA

Suhtluspädevus - enese asjakohane väljendamine	Väärtused ja kõlblus - lapse õiguste tundmine, neile vastavalt käitumine tervisele	eesti/vene keel ja kirjandus -(selge eneseväljendus)
Enesemääratluspädevus - enda seisukohtade mõistmine	Elukestev õpe ja karjääri kujundamine - oma õpi- ja suhtlusoskuste arendamine	ühiskonnaõpetus -(eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine)

Lõimingud õppetegevus väljaspool klassiruumi

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Esmaabi kusus-8.kl.	Esmaabi võtete omandamine ja valmisolek abistamiseks.	Praktiline koolitus.

8.klass - Digipädevused	
Teabe haldamine	Õpilane kogub ja töötleb digitaalset teavet suhtlusportaalide kohta
	Ülesannete lahendamiseks iseseisvalt e-materjalide kasutus (http://www.debate.ee/materjalid/teooria)
Suhtlemine digikeskkondades	Netikett – õpilane praktiseerib digisuhtluses käitumisnorme ja häid tavasid ning arvestab suheldes kultuurilise eripära ja mitmekesisuse ilminguid
	Osaleb suhtlusvõrgustikes (https://www.facebook.com/kustsatead/vmt)
Sisuloome	Õpilane loob ise muudab ja arendab eri formaatides enda ja teiste loodud digitaalset sisu
	Rühmatööna valmivad argumendid väitluseks, mida jagatakse Google Classroomis)
Turvalisus	Õpilane rakendab ohutus ja turvameetmeid, et vältida füüsilisi ning virtuaalseid riske
	Arvestab digitegevustes (vido loomine, jagamine) teiste inimeste privaatsust ja ühiseid kasutustingimusi ning kaitseb oma isikuandmeid ja ennast ohtude ning küberkiusamise eest
	Keskonna https://www.targaltinternetis.ee/ kasutamine
Probleemilahendus	Õpilane teeb veaotsinguga kindlaks tehnilised probleemid
	Leiab võimalikud lahendused

2.2. Ajalugu

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

2.2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste	III kooliaste
<ul style="list-style-type: none"> - kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number; - tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel; - teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; - hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat; - toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta; 	<ul style="list-style-type: none"> - tunneb huvi mineviku vastu; - tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja isikute kaudu; - kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ning arvamusel, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid; - leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet ning allikate usaldusväärsust;

<ul style="list-style-type: none"> - mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta; - mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel; - teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt; - väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti. 	<ul style="list-style-type: none"> - väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end oma rahva liikmena; - mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi; - tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.
---	--

2.2.3. Õpitulemused ja õppesisu klassiti

5.klass - Ajaloo algõpetus, 35 tundi		
Teema	õpitulemused	õppesisu/alateemad
AJAARVAMINE	<ul style="list-style-type: none"> - kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase <i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;</i> - leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; - väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult 	Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: <ul style="list-style-type: none"> - muinasaeg; - vanaaeg; - keskaeg; - uusaeg; - lähiajalugu.
AJALOOALLIKAD	<ul style="list-style-type: none"> - teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; - töötab lihtsamate allikatega; 	Ajalugu ja ajalooallikad, allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.

	<ul style="list-style-type: none"> - kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: <i>kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;</i> - väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult 	
ELUOLU	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu; - leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; - väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; - kasutab ajalookaarti 	Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.
AJALOOSÜNDMUSED JA AJALOOLOSE ISIKUD	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu; - leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; - väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; - kasutab ajalookaarti 	Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus: mõistab inimese eluviisi ajaloo jooksul toimunud arengut ja väärtushinnanguid; teab, et eestlaste käitumistaol on ajaloo muutunud.	Kultuuriline identiteet: tänapäeva ja vana aja kommete võrdlus, sallivus ja lugupidamine teiste kultuuride suhtes, rahvuslik enesemääratlus; kuulsad eestlased ja eesti rahvuskultuur.	Matemaatika: Rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvud.

<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid.</p>	<p>Teabekeskond ja meediakasutus: info saamine, analüüsimine, edastamine.</p>	<p>Loodusõpetus: aed ja põld elukeskkonnana, Eesti asukoht ja naabrid, kauged maad kaardil.</p>
<p>Enesemääratluspädevus: analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: ajaloolane, kroonikakirjutaja, vaimulik; hariduse olulisus vanal ajal ja tänapäeval.</p>	<p>Kunst: maailmakuulsad kunstnikud (L. da Vinci).</p>
<p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitud tekstiloomes.</p>	<p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnoloogia areng läbi sajandite (navigatsioon, relvastus, käsitöö).</p>	<p>Eesti keel: eesti kirjakeele loomine ja muutumine.</p>
<p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p>	<p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted.</p>	<p>Muusika: laulupeo traditsioon.</p>
<p>Matemaatika-loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: väärtused on ajas muutunud, ei saa anda hinnangut tänaste teadmiste seisukohalt.</p>	<p>Kirjandus: Eesti luuletajad.</p>
<p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p>		
<p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, lahendab digitaalseid õppemänge (Kahoot, LearningApps, Wizer.me jm).</p>		

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Peipsiääre vallas, Altskivi matkarada	Läbida Alatskivi matkarada	Aluseks on Alatskivi matkaraja skeem, millele on märgitud raja olevad punktid. Rada on Vahelduva reljeefi ja kaunite vaadetega Lossijärve ümber kulgev 4,5 km pikkune. Raja algus on Alatskivil või Kalevipoja söngi juures. Rajale jäävad Alatskivi loss ja lossipark, Hirveaed, lambasild, Kalevipoja söng, Veskijärv ja Lossijärv. Raja läbimisel lugeda iga punkti juures olev tööjuhend ning täita antud ülesanne. Raja läbimisel kasutatakse erinevaid aktiivõppemeetodeid: individuaalne-; rühma- või paaristöö meetod.

6.klass - Muinasaeg ja vanaaeg, 70 tundi

teema	õpitulemused	õppesisu
MUINASAEG	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; - näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine; - teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kiviaeg</i>, <i>pronksiaeg</i>, <i>rauaaeg</i>, <i>varanduslik ebavõrdsus</i>, <i>sugukond</i>, <i>hõim</i>; - teab, et Eesti esimesed asustusalad olid Pulli ja Kunda inimasula ning 	<p>Muinas- ja vanaaja periodiseerimine.</p> <p>Ajalugu ja ajalooallikad, allikmaterjalide tõlgendamine.</p> <p>Muinasaja arengujärgud ja nende üldisloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine.</p> <p>Eesti muinasaja üldisloomustus (Pulli, Kunda).</p>

	näitab neid kaardil.	Muinsaeased mälestised:kalmed ja asulakohad:ning arheoloogilised leiud. Kodukoha inimasustus muinasajal.
--	----------------------	---

ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: mõistab muinasaja inimese eluviisi ja väärtustab oskusi.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib oma õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitud tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: oskab arvestada ajavahemikku.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb</p>	<p>Teabekeskond ja meediakasutus: infoallikate muutumine ajas.</p> <p>Keskond ja jätkusuutlik areng: inimtegevuse seos loodusega.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: töövõtete muutumine ajas.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: arheoloog, ajaloolane, teadlane.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted.</p>	<p>Matemaatika: Rooma ja araabia numbrid, arvtelje kasutamine.</p> <p>Loodusõpetus: aed ja põld elukeskkonnana.</p> <p>Tehnoloogiaõpetus: tehnika areng ajastute jooksul, lähtudes materjalidest ja töötlusviisidest.</p> <p>Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt; põlluharimise esimesed piirkonnad kaardil, kiviaja asulad Eesti alal.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: ühiskonnakorralduse muutumine ajas.</p>

<p>ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, järgib ohutust.</p>		
teema	õpitulemused	õppesisu
<p>VANAD IDAMAAD</p>	<ul style="list-style-type: none"> - selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat; - kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel; - tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid ja Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester, Vana Testament.</i> 	<p>Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud.</p> <p>Vana-Egiptus: Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused; vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon.</p> <p>Mesopotaamia: sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder); Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</p> <p>Iisraeli ja Juuda riik: ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: mõistab Vanade Idamaade</p>	<p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: inimtegevuse mõju</p>	<p>Kunstiõpetus: arhitektuur, püramiidid, templid,</p>

<p>kultuuripärandit; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitut tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me,</p>	<p>loodusele.</p> <p>Teabekeskond ja meediakasutus: infoallikate muutumine ajas.</p> <p>Kultuuriline identiteet: vanade Idamaade kultuuri mõju tänapäeva kultuuridele; lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: väärtused on ajas muutunud, ei saa anda hinnangut tänaste teadmiste seisukohalt.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: töövõtete areng.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervis säästvad töövõtted.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: arheoloog, ajaloolane, muuseumitöötaja.</p>	<p>keraamika, skulptuur, reljeef.</p> <p>Kirjandus: piiblilood, erinevate rahvaste müüdid.</p> <p>Geograafia: kauged maad kaardil, suured jõed.</p> <p>Tehnoloogiaõpetus: tehnika areng, ratas kui pöördeline leiutis inimkonna ajaloos.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: erinevad valitsemisviisid.</p>
--	--	---

Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, järgib ohutust.		
teema	õpitulemused	õppesisu
VANA-KREEKA	<ul style="list-style-type: none"> - näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat; - teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist; - võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel; - kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik</i>. 	<p>Vanim kõrgkultuur Euroopas: Kreeka loodus ja rahvastik; Kreet ja Mükeene kultuur.</p> <p>Kreeka linnriigid: ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas; linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale; Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.</p> <p>Vana-Kreeka kultuur ja religioon, eluolu ja mütoloogia: olümpiamängud, Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus (Herodotos); teater; kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal; Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab Vana-Kreeka kultuuripärandit ja minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p>	<p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: miks kultuurid hukkusid; sõjategevuse mõjud.</p> <p>Kultuuriline identiteet: Vana-Kreeka kui Euroopa kultuuri, demokraatia ja arstiteaduse</p>	<p>Kehaline kasvatus: olümpiamängud.</p> <p>Kirjandus: teatri võlumaailm, müüdid, eepos.</p> <p>Kunstiõpetus: skulptuur,</p>

<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitud tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, järgib ohutust.</p>	<p>häll; lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: demokraatia sünni ja võimaluste muutumine.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: demokraatia kui väärtus, väärtuste muutumine (orjandus).</p> <p>Teabekeskond ja meediakasutus: infoallikate muutumine ajas.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: töövõtete areng.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted, spartalik eluviis, sport ja karastamine.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: arheoloog, ajaloolane, kunstnik, näitleja.</p>	<p>arhitektuur.</p> <p>Geograafia: kauged maad kaardil, looduslikud tingimused Kreekas.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: valitsemise korraldus.</p>
--	--	--

teema	õpitulemused	õppesisu
<p style="text-align: center;">VANA-ROOMA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat; - teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; - iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>vabariik, foorum, kapitoorium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, ladina keel, Kartaago, Konstantinoopol</i>; - teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus ning iseloomustab nende tegevust. 	<p>Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. Rooma Vabariigi algus ja ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, Caesar, vabariigi lõpp.</p> <p>Rooma keisririigi ühiskondlik korraldus. Augustus; Rooma impeerium ja selle lõhenemine.</p> <p>Vana-Rooma kultuur, kunst ja arhitektuur, rahvas ja eluolu, avalikud mängud. Ristiusu teke, Uus Testament.</p>
<p>ÜLDPÄDEVUSTE Kujundamine</p>	<p>LÄBIVAD TEEMAD</p>	<p>LÕIMING TEISTE AINETEGA</p>
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab Vana-Rooma kultuuripärandit ja teab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p>	<p>Kultuuriline identiteet: Rooma kultuuri mõju teiste rahvaste ajaloole (sh ladina keel).</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: inimtegevuse mõju</p>	<p>Kirjandus: legend Rooma tekkest.</p> <p>Kunstiõpetus: skulptuur, arhitektuur.</p> <p>Geograafia: Apenniini</p>

<p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitut tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, järgib ohutust.</p>	<p>(Rooma linna teke ja soo kuivendamine, akveduktid, teede ehitus, termid, kanalisatsioon).</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: eeskujuks üksikisiku roll ajaloo (Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus, Jeesus);</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane mõistab, et orjanduslikus Roomas olid teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei hinda neid oma seisukohalt.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted,</p>	<p>poolsaar, looduslikud tingimused Itaalias.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: valitsemise korraldus, terminite kujunemine (foorum, patriits, plebei, konsul jm).</p> <p>Matemaatika: Rooma linna vanuse arvutamine, kuningate ajajärgu pikkus, ajajoone kasutamine.</p>
--	--	---

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Tartu-heade mõtete linn	Tutvustada õpilastele ERMI ja paljusid teisi muuseume ning tutvuda Tartu linna ajalooga	Külastades muuseume on õpilasel TL ülesanded ning koolis viiakse läbi viktoriin.
7.klass - Keskaeg ja varauusaeg, 70 tundi		
teema	õpitulemused	õppesisu
MAAILM KESKAJAL 476–1492	<ul style="list-style-type: none"> - iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; - teab kiriku rolli keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; - teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu; - iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist; - iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi; - kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi; - toob esile ristisõdade eesmärgid ja tulemused; - nimetab Eesti 	<p>Keskaja koht maailma ajaloos: keskaja ühiskonna üldiseloomustus, periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.</p> <p>Kirik ja kultuur keskajal: ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.</p> <p>Frangi riik: Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.</p> <p>Araablased: Araabia ühiskond; Muhamed, islam; araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.</p> <p>Bütsants: Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I; Vana-Vene riik.</p> <p>Linnad ja kaubandus: linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.</p>

	<p>muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;</p> <ul style="list-style-type: none"> - teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: <i>paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, mošee, Meka</i>; - teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, Muhamed ning iseloomustab nende tegevust. 	<p>Põhja-Euroopa ja Eesti: Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.</p> <p>Eesti keskajal: eluolu muinasaja lõpus, muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur ja valitsemine, Liivi Ordu, linnad.</p> <p>Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine, eluolu keskajal.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab keskaja kultuuripärandit; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid, suudab teha koostööd.</p> <p>Enesemääratluspädevus:</p>	<p>Kultuuriline identiteet: keskaja kultuuri ja sündmuste mõju tänapäevale (nt linnade asukohad, haridus, religioon, majandus).</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: inimtegevuse mõju (linnade teke, põllundus).</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane mõistab, et keskajal olid teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei hinda neid</p>	<p>Kirjandus: saagad, 1001 öö muinasjutud.</p> <p>Kunst: araabia kunst, romaani ja gooti arhitektuur.</p> <p>Geograafia: Euroopa kaardi kujunemine.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: valitsemise korralduse muutumine ajas.</p> <p>Matemaatika: ajavahemike ja vanuste arvutamine,</p>

<p>analüüsib oma teadmisi ja oskusi; tajub enda kuulumist Eesti ühiskonda.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitut tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, järgib ohutust.</p>	<p>tänapäeva seisukohalt.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: tegevusalade kujunemine ja muutumine (seisusliku ja vaba ühiskonna erinevus).</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: eeskujuks üksikisiku roll ajaloo (nt Karl Suur, Justinianus I, Muhamed)</p> <p>Teabekeskond ja meediakasutus: kommunikatsiooni võimalused keskajal.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted; tervishoid keskajal.</p>	<p>ajajoone (arvtelje) kasutamine.</p> <p>Inglise keel: teema „English-speaking countries” (parlamendi kujunemine Inglismaal).</p>
teema	õpitulemused	õppesisu
	<p>- teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja</p>	<p>Ühiskond varauusajal: uue maailmapildi kujunemine, tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism,</p>

<p style="text-align: center;">MAAILM VARAUUSAJAL 1492–1600</p>	<p>reformatsioon;</p> <ul style="list-style-type: none"> - iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju; - seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;</i> - teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci ning iseloomustab nende tegevust. 	<p>kujutav kunst (Leonardo da Vinci).</p> <p>Suured maadeavastused: Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.</p> <p>Reformatsioon Saksamaal, Martin Luther.</p> <p>Eesti 16. sajandil: reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.</p>
<p>ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE</p>	<p>LÄBIVAD TEEMAD</p>	<p>LÕIMING TEISTE AINETEGA</p>
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab varauusaja kultuuripärandit; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid, suudab teha koostööd.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib oma teadmisi ja oskusi; tajub enda kuulumist Eesti ühiskonda.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib</p>	<p>Kultuuriline identiteet: varauusaegsete sündmuste mõju tänapäevale (nt maadeavastused, reformatsioon).</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: maadeavastuste ja vallutuste mõju.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane mõistab, et uusajal olid teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei hinda neid tänapäeva seisukohalt.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: tegevusalade muutumine ajas (uue maailmapildi mõju); teoloog</p>	<p>Kunst: renessanss, Leonardo da Vinci.</p> <p>Geograafia: Ameerika avastamine jt maadeavastused.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: valitsemise korralduse muutumine ajas.</p> <p>Matemaatika: ajavahemike ja vanuste arvutamine, ajajoone (arvtelje) kasutamine.</p> <p>Inglise keel: teema „English-speaking countries” (Ameerika lood).</p>

<p>õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitud tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuumiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, loob allikate põhjal ise sisu, järgib autorikaitset ja ohutust.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: eeskujuks üksikisiku roll ajaloo (nt Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci)</p> <p>Teabekeskond ja meediakasutus: kommunikatsiooni võimaluste muutumine ajas.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnika arengu mõju (navigatsiooniseadmed – maadeavastused – uus maailmapilt)</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted; vitamiinipuuduse mõju.</p>	
Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Projekt „Meie planeet MAA“	Õpilane väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oskab tuua näiteid maailma kultuuridest	Toimuvad erinevat riikide ja rahvaste kultuure tutvustavad aktiivõppe tegevused digitaalkeskkonnas (Wizer.me, Kahoot, LearningApps).

8.klass - Uusaeg, 70 tundi		
teema	õpitulemused	õppesisu
MAAILM 1600–1815	<ul style="list-style-type: none"> - teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile; - iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism; - selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju; - toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad; - teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil; - teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust; - iseloomustab baroki ja 	<p>Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas: absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.</p> <p>Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus: valitsemine, keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).</p> <p>USA iseseisvumine: Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.</p> <p>Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu: Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.</p> <p>Kultuur: barokk, klassitsism.</p>

	<p>klassitsismi põhijooni;</p> <ul style="list-style-type: none"> - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: <i>valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;</i> - teab, kes olid O. Cromwell, Peeter I, Katariina II, Voltaire, Louis XIV ja Napoleon ning iseloomustab nende tegevust. 	
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab uusaja kultuuripärandit; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid, suudab teha koostööd.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib oma teadmisi ja oskusi; tajub enda kuulumist Eesti ühiskonda.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitud tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus:</p>	<p>Kultuuriline identiteet: varauusaegsete sündmuste mõju tänapäevale (nt valgustus, Prantsuse revolutsioon, Napoleoni sõjad).</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane mõistab, et uusajal olid teistsugused väärtuspõhimõtted ning me ei hinda neid tänapäeva seisukohalt.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: tegevusalade muutumine ajas; poliitiku ja sõjaväelase rollid; hariduse olulisuse tõus.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: kriitilise massi ja üksikisiku mõju ajaloos (O. Cromwell, Peeter I, Katariina II, Voltaire, Louis XIV ja Napoleon)</p> <p>Teabekeskond ja meediakasutus:</p>	<p>Kunst: kunsti- ja arhitektuuristiilid (barokk, klassitsism, ampiir).</p> <p>Geograafia: Euroopa kaart.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: valitsemise korralduse muutumine ajas; parlamentarism ja absolutism; vasak- ja parempoolseteks jaotamise kujunemine.</p> <p>Matemaatika: ajavahemike ja vanuste arvutamine, ajajoone (arvtelje) kasutamine.</p> <p>Inglise keel: teema „English-speaking countries” (Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia riiklus).</p>

<p>väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, loob allikate põhjal ise sisu, järgib autorikaitset ja ohutust.</p>	<p>kommunikatsiooni mõju sündmuste käigule.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnika areng sõjategevuses.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted; hügieeniharjumust muutumine ajas.</p>	
teema	õpitulemused	õppesisu
<p>MAAILM 1815–1918</p>	<ul style="list-style-type: none"> - näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite; - iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas; - selgitab Eesti iseseisvumist; - teab Esimese maailmasõja 	<p>Industriaalühiskonna kujunemine: tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.</p> <p>Rahvuslus ja rahvusriigid: rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa</p>

	<p>põhjusi ja tagajärgi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: <i>rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism;</i> - teab Eesti rahvusliku ärkamise ja riigi loomise aegseid liidreid. 	<p>keisririik.</p> <p>Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul: Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.</p> <p>Esimene maailmasõda: uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.</p> <p>Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab 19. saj kultuuripärandit; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid, suudab teha koostööd.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib oma teadmisi ja oskusi; tajub enda kuuluvust Eesti</p>	<p>Kultuuriline identiteet: 19. sajandi – 20. sajandi alguse sündmuste mõju tänapäevale (nt industrialiseerimine, linnastumine, rahvusliikumised, esimene maailmasõda).</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: industrialiseerimise mõju keskkonnale; sõjategevuse mõju.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane mõistab, et väärtused on ajas muutunud ning me ei hinda minevikus elanud inimesi tänapäeva seisukohalt.</p>	<p>Kirjandus: romantismiaja autorite teosed; ajaloo teemaline ilukirjandus.</p> <p>Kunst: romantism, impressionism, ekspressionism kujutavas kunstis.</p> <p>Geograafia: maailma kaart.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: valitsemiskorralduse muutumine; reformid ja revolutsioonid; rahvaliidumiste laienemine ja mõju kasv.</p> <p>Matemaatika: ajavahemike</p>

<p>ühiskonda.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitut (sh tekstiloomes).</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbraid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärgid, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalset õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, loob allikate põhjal ise sisu, järgib autorikaitset ja ohutust.</p>	<p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: tegevusalade muutumine ajas; hariduse tähtsuse tõus ajas.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: kriitilise massi ja üksikisiku mõju ajaloos.</p> <p>Teabekeskond ja meediakasutus: kommunikatsiooni võimaluste paranemine ja selle mõju sündmustele.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnika arengu mõju majanduses ja sõjanduses (uued relvaliigid I maailmasõjas).</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted, terviseteadlikkuse tõus ajas.</p>	<p>ja vanuste arvutamine, ajajoone (arvtelje) kasutamine.</p> <p>Inglise keel: teema „English-speaking countries” (Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia riiklus).</p>
<p>Lõiminguprojekti nimi</p>	<p>eesmärk</p>	<p>tegevused</p>
<p>Projekt „Meie planeet MAA“</p>	<p>Õpilane väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oskab tuua näiteid maailma kultuuridest</p>	<p>Toimuvad erinevat riikide ja rahvaste kultuure tutvustavad aktiivõppe tegevused digitaalkeskonnas</p>

		(Wizer.me, Kahoot, LearningApps).
9. klass. Lähiajalugu, 70 tundi		
teema	õpitulemused	õppesisu
MAAILM KAHE MAAILMA- SÕJA VAHEL 1918–1939	<ul style="list-style-type: none"> - näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem); - toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail; - iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; - iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul; - iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;</i> 	<p>Rahvusvaheline olukord: Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.</p> <p>Maailmamajandus: ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.</p> <p>Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail: demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.</p> <p>Eesti Vabariik: Vabadussõda, Asutav Kogu (maareform ja põhiseadus), demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.</p> <p>Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel: uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng (aatomiuuringud, auto ja lennuk, radio, kino ja film), kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.</p>

	- teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.	
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab 20. saj I poole kultuuripärandit; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid, suudab teha koostööd.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib oma teadmisi ja oskusi; tajub enda kuulumist Eesti ühiskonda.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitud tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja</p>	<p>Kultuuriline identiteet: 20. saj I poole sündmuste mõju tänapäevale (EV, diktatuurid).</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: majandamisviiside mõju keskkonnale.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane mõistab, et väärtuspõhimõtted on ajas muutunud ning me ei hinda neid tänapäeva seisukohalt.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: erialavalikute muutumine seoses ühiskonna muutumisega, hariduse roll.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: üksikisiku roll diktatuuris ja demokraatias.</p> <p>Teabekeskond ja mediakasutus: kommunikatsiooni võimaluste paranemine ja selle mõju.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnika arengu mõju majanduses ja sõjanduses.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted; arstiteaduse</p>	<p>Kirjandus: ajalooteemaline ilukirjandus.</p> <p>Kunst: moodsad stiilid kujutavas kunstis.</p> <p>Geograafia: maailma kaart.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: demokraatiad ja diktatuurid, nende liigid.</p> <p>Matemaatika: ajavahemike ja vanuste arvutamine, ajajoone (arvtelje) kasutamine.</p> <p>Inglise keel: teema „English-speaking countries” (Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia riiklus).</p>

<p>tehnoloogiaalane pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärgi, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, loob allikate põhjal ise sisu, järgib autorikaitset ja ohutust.</p>	<p>areng.</p>	
<p>teema</p>	<p>õpitulemused</p>	<p>õppesisu</p>
<p>TEINE MAAILMA-SÕDA 1939–1945</p>	<ul style="list-style-type: none"> - näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi teise maailmasõja järel; - iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord teise maailmasõja eel, ja toob esile teise maailmasõja puhkemise põhjusi; - selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; - iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse 	<p>Rahvusvaheline olukord: lääneriikide järeleandmised Saksamaale, München, MRP.</p> <p>Sõjategevuse üldiseloomustus: sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled ja rinded, holokaust, ÜRO asutamine.</p> <p>Eesti Teise maailmasõja ajal: baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioonid.</p>

	<p>kaotamist;</p> <ul style="list-style-type: none"> - teab, millal algas ja lõppes teine maailmasõda, toob esile selle tulemused ning tagajärjed; - teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: <i>MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta, ÜRO.</i> 	
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
Kultuuri- ja väärtuspädevus - mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.	Kultuuriline identiteet - II maailmasõja sündmuste mõju tänapäevale.	Kirjandus - ajaloo teemaline ilukirjandus.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus - aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid, suudab teha koostööd.	Keskkond ja jätkusuutlik areng - sõja mõju keskkonnale. Väärtused ja kõlblus - sõjale ei ole õigustust. Sõjakuriteod kui inimsusevastased teod.	Geograafia - maailma kaart.
Enesemääratluspädevus - analüüsib oma teadmisi ja oskusi; tajub enda kuulumist Eesti ühiskonda.	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - üksikisiku roll diktatuuris ja demokraatias.	Ühiskonnaõpetus - demokraatiad ja diktatuurid.
Õpipädevus - organiseerib õpikeskkonda ja hangib	Teabekeskkond ja meediakasutus -	Matemaatika - ajavahemike ja vanuste arvutamine, ajajoone

teavet, kasutab õpitud tekstiloomes.	kommunikatsioon sõjas ja sõja ümber.	(arvtelje) kasutamine.
Suhtluspädevus - väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.	Tehnoloogia ja innovatsioon - uus relvastus.	Inglise keel - teema „English - speaking countries” (Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia riiklus).
Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus - kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.	Tervis ja ohutus - tervist säästvad töövõtted.	
Ettevõtlikkuspädevus - seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.		
Digipädevus - kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, loob allikate põhjal ise sisu, järgib autorikaitset ja ohutust.		
teema	õpitulemused	õppesisu
	<ul style="list-style-type: none"> - iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; - näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi 	Külm sõda: külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid; kahepooluselise maailma kujunemine: Trumani doktriin, Marshalli plaan, Berliini blokaad ja Saksamaa lõhestamine; kriisid ja sõjad:

<p style="text-align: center;">MAAILM PÄRAST TEIST MAAILMA- SÕDA 1945-2020</p>	<p>maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;</p> <ul style="list-style-type: none"> - iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel; - iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; - toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; - analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; - iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: <i>perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon</i>; - teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar. 	<p>Kuuba kriis, Berliini müür, Vietnami sõda.</p> <p>Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel: USA ühiskond (sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika), Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.</p> <p>Kommunistlikud riigid: kommunistliku süsteemi teke, NSV Liit: stalinism, sula, stagnatsioon.</p> <p>Eesti Nõukogude okupatsiooni all: piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.</p> <p>Kommunistliku süsteemi lagunemine: perestroika ja glasnost, M. Gorbatšov, B. Jeltsin; Saksamaa ühinemine.</p> <p>Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine: Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.</p> <p>Maailm alates 1990. aastaist: üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.</p> <p>Kultuur ja eluolu 20. sajandi</p>
---	---	--

		teisel poolel: teaduse ja tehnika areng (aatomiuuringud, infotehnoloogia); massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: väärtustab kultuuripärandit; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: aktsepteerib ühiskondlikku mitmekesisust ja reegleid, suudab teha koostööd.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib oma teadmisi ja oskusi; tajub enda kuulumist Eesti ühiskonda.</p> <p>Õpipädevus: organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, kasutab õpitut tekstiloomes.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt, teeb koostööd ja arvestab teistega.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane</p>	<p>Kultuuriline identiteet: II maailmasõja järgsete sündmuste mõju tänapäevale.</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: intensiivmajanduse mõju keskkonnale; keskkonnateadlikkuse kasv.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: tänased väärtuspõhimõtted on kujunenud raskuste ületamisega; inimõiguste areng tänasesse päeva.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: erialavalikute muutumine seoses ühiskonna muutumisega, hariduse roll.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: üksikisiku roll ühiskonnas toimunud muutustes.</p> <p>Teabekeskkond ja mediakasutus: massikommunikatsiooni mõju, sotsiaalmeedia sünn ja mõju ühiskonnas.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnika arengu mõju</p>	<p>Kirjandus: ajalooteemaline ilukirjandus.</p> <p>Kunst: moodsad stiilid kujutavas kunstis.</p> <p>Geograafia: maailma kaart.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: demokraatiad ja diktatuurid, nende liigid.</p> <p>Matemaatika: ajavahemike ja vanuste arvutamine, ajajoone (arvtelje) kasutamine.</p> <p>Inglise keel: teema „English-speaking countries” (Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia riiklus).</p>

<p>pädevus: kasutab arvandmeid, arvutab kestust, teab Rooma ja araabia numbreid, seostab põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, osaleb ühistegevustes.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuumiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, loob allikate põhjal ise sisu, järgib autorikaitset ja ohutust.</p>	<p>igapäevaelus, majanduses ja sõjanduses.</p> <p>Tervis ja ohutus: tervist säästvad töövõtted; terviseteadlikkuse kasv ühiskonnas.</p>	
--	--	--

Lõiminguprojekti nimi	eesmärk	tegevused
Projekt „Meie planeet MAA“	Õpilane väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oskab tuua näiteid maailma kultuuridest	Toimuvad erinevat riikide ja rahvaste kultuure tutvustavad aktiivõppe tegevused digitaalkeskkonnas (Wizer.me, Kahoot, LearningApps).

2.3 Ühiskonnaõpetus

2.3.1. Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega oma huvide ja võimaluste alusel.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavasse. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi ainaena.

II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana.

Majanduse käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult. Oluline koht on uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e-teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis).

2.3.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste	III kooliaste
--------------	---------------

<ul style="list-style-type: none"> - on viisakas, sõbralik, väarikas, vastutustundlik, töökas, täpne ja aus; - teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid; - mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat; - loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus); - teab, mis on põhiseadus ja teised seadused ning miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus; - selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista; - mõistab inimeste iseärasusi; teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ning valmis koostööks; oskab vältida ja lahendada konflikte; - toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ning tarbijana; - oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid 	<ul style="list-style-type: none"> - tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele; - määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas; - tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt; - tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ning kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabauhenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi; - tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi; - selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahekorda, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega; - hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides
--	---

<p>põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;</p> <ul style="list-style-type: none"> - teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides. 	<p>ning tegevuse tagajärgi prognoosides;</p> <ul style="list-style-type: none"> - hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana; - analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autorikaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid; - teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.
---	---

2.3.3 Õpitulemused ja õppesisu klassiti

6.klass - Sotsiaalsed suhted, demokraatia, töö ja tarbimine, info ja meedia, 35 tundi		
Teema	õpitulemused	õppesisu
<p style="text-align: center;">1. SOTSIAALSED SUHTED</p> <p>1.1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus</p>	<ul style="list-style-type: none"> - seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus; - nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; - nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; - toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis; - suhtub sallivalt 	<p>Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm); kultuur rahvusliku identiteedi kandjana.</p> <p>Sooline võrdõiguslikkus.</p> <p>Pere ja suguvõsa; naabruskond maal ja linnas; sõpruskond; koolipere.</p> <p>Euroopa riigid, Eesti naaberrigid.</p>

	<p>erinevustesse;</p> <ul style="list-style-type: none"> - teab ja hoiab kogukonna traditsioone; - teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus); - nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis. 	
<p>1.2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö</p>	<ul style="list-style-type: none"> - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus; - nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; - nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust; - teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral; - toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja 	<p>Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.</p> <p>Noorteorganisatsioonid.</p> <p>Eakohased kodanikualgatus võimalused.</p> <p>Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.</p>

	<p>pakub vajajatele abi.</p>	
<p>2. DEMOKRAATIA</p> <p>2.1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine</p>	<ul style="list-style-type: none"> - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia; - iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud); - nimetab ja austab inimõigusi; - teab, et Eesti on demokraatlik vabariik; nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid; - teab, mis on kohalik omavalitsus; toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta; - teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta. 	<p>Rahva osalemine ühiskonna valitsemises.</p> <p>Võimude lahusus; Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus.</p> <p>Kohalik omavalitsus.</p> <p>Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.</p> <p>Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; - märkab ning arvestab erinevaid huve ja 	<p>Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.</p>

<p>2.2. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas.</p>	<p>võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel;</p> <ul style="list-style-type: none"> - toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; - tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu. 	<p>Kooli sisekord (kodukord).</p> <p>Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne); õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.</p>
<p>3. TÖÖ JA TARBIMINE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; - teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega; - teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; - iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; - selgitab erinevate elukutsete vajalikkust 	<p>Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.</p> <p>Elukutsed: teadmised ja oskused; elukestev õpe; elukutsed ja ettevõtted kodukohas; töökultuur ja tööeetika.</p> <p>Teadlik, säästev tarbimine.</p>

	<p>ühiskonnale;</p> <ul style="list-style-type: none"> - oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi. 	
MEEDIA JA TEAVE	<ul style="list-style-type: none"> - oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat; - oskab eristada fakti ja arvamust; - oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot; - väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loominguks; tunneb autorina vastutust oma teose eest ning teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme Internetis; - tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi; - mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus. 	<p>Raamatukogu, internet.</p> <p>Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon.</p> <p>Teadlik infotarbimine ja -edastamine. Autoriõiguste kaitse.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA

<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: õpilane väärtustab inimõigusi ja kultuuripärandit; kujuneb arusaam seaduskuulekusest ning demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest; suhtleb ja käitub lugupidavalt vaatamata teiste inimeste erinevatele väärtustele vm erinevustele.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: soovib panustada vabatahtlikku tegevusse; teeb ettepanekuid probleemide lahendamiseks, teeb koostööd kõigiga, sõltumata sümpaatiast.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib ja hindab oma teadmisi ja oskusi, püüab endast lähtuvalt mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motiive ja mõttekäike.</p> <p>Õpipädevus: kavandab teadlikult oma tegevusi, organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, suudab kasutada õpitud uutes seostes; täidab hindamisjuhendi alusel erinevaid ülesandeid, koostab abistavaid skeeme, analüüsib enda ja kaaslaste</p>	<p>Kultuuriline identiteet: kultuurierinevuste mõistmine.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: ühiskonna väärtuste tunnustamine; sallivus ja lugupidamine erinevate inimeste vastu.</p> <p>Teabekeskond ja meediakasutus: infootsing, meedia mõju mõistmine majanduselus ja muudes ühiskonnaelul valdkondades.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: kodanikuaktiivsuse innustamine; innustamine iseseisvale tegevusele; ühistegevuse väärtustamine; taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks; õpilane õpib tundma oma õiguste kaitsmise võimalusi.</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: säästev suhtumine; vastutustundliku ja keskkonnateadliku käitumise väärtustamine; tootmise mõju keskkonnale.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses; erinevate elukutsete tutvustamine, nende seostamine eelduste ja huvidega.</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: teemad „Rahvaluule“, „Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus“; soorollide kujutamine, inimese väärtuste, õigusliku olukorra jms kujutamine ilukirjanduses.</p> <p>Inglise keel: teema „Kodu ja lähiümbus“ all kodu ning koduümbus, pereliikmete ametid, teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all ametid, poeskäik; „Riigid ja nende kultuur“ all Eesti naaberriigid.</p> <p>Ajalugu: kogukondade kujunemine ja roll; kogukonna identiteedi teke; soorollide kujunemine ja muutumine; Euroopa tsivilisatsiooni kujunemine; eluolu erinevates tsivilisatsioonides; demokraatia kujunemine; tööjaotus ühiskonnas; erinevad riigiinstitutsioonid ajaloo vältel; seaduste teke ja roll; inimese õiguslik seisund ja kaitse.</p> <p>Inimeseõpetus: teema „Suhtlemine teistega“ all eelarvamuste mõju; sugudevahelised erinevused, soorollid; kogukonnasisesed suhted; suhted teistega; konfliktide lahendamine; seaduskuulekus; õnnetusjuhtumite ärahoidmine, abi kutsumine; päevaplaani koostamine.</p>
---	--	---

<p>tööd.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii kõnes kui kirjas, teeb koostööd ja arvestab teistega; kujundab, esitab ja põhjendab oma seisukohti; kasutab kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab diagramme ja tabeleid, arvutab protsente, teeb andmete põhjal järeldusi; kirjeldab ja seostab probleeme, võimalikke põhjuseid ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, algatab ideid ning viib neid lõpule; osaleb ühistegevustes; analüüsib tööturgu ja selle muutumise põhjuseid.</p> <p>Digipädevus: kasutab Stuudiumi keskkonda info leidmiseks, kasutab veebikeskkondi ja lahendab digitaalseid õppemänge (Wizer.me, Kahoot, LearningApps jm), otsib ja hindab teavet, järgib ohutust.</p>	<p>Tervis ja ohutus: ohtlikesse olukordadesse sattumise vältimine.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: tehnoloogia ja uuenduste mõju inimese eluviisile.</p>	<p>Matemaatika: statistilise materjali kasutamine; kulude plaanimine, kell ja kalender.</p> <p>Muusika: kollektiivis koos musitseerimine.</p> <p>Loodusõpetus: asula elukeskkonnana.</p> <p>Tehnoloogiaõpe: töömaailm; töökultuur, tööohutus.</p>
9. klass. Ühiskonnaõpetus, 70 tundi		
teema	õpitulemused	õppesisu

<p style="text-align: center;">1. ÜHISKOND JA SOTSIAALSED SUHTED</p> <p style="text-align: center;">1.1. Meedia ja teave</p>	<ul style="list-style-type: none"> - orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada; - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat; - mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks; - tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt. 	<p>Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne; teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.</p> <p>Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.</p> <p>Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne; meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias)</p> <p>Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine; plagieerimine.</p>
<p style="text-align: center;">1.2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; - märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; - väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; 	<p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.</p> <p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused; sotsiaalse sidususe; sotsiaalne tõrjutus.</p> <p>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus; solidaarsus.</p> <p>Väärtused ja identiteedid; mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - väärtustab soolist võrdõiguslikkust; - mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega. 	probleemid.
<p>1.3. Ühiskonna institutsiooniline struktuur: avalik, era- ja kolmas sektor</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõte, mittetulundussektor, sihtasutus; - selgitab sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas; - teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi. 	<p>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).</p> <p>Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</p> <p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor; sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.</p>
<p>1.4. Ühiskonna- liikmete õigused</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused; - tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost; 	<p>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.</p> <p>Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.</p> <p>Lapse õigused, kohustused ja vastutus.</p> <p>Lastekaitse rahvusvahelised probleemid; inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploatatsioon jm UNICEFi tegevus.</p>

	- tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi.	
ÜLDPÄDEVUSTE KUJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: õpilane väärtustab inimõigusi ja kultuuripärandit; kujuneb arusaam seaduskuulekusest ning demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest; suudab suhelda ja käituda lugupidavalt vaatamata teiste inimeste erinevatele väärtustele vm erinevustele.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: soovib panustada vabatahtlikku tegevusse; teeb ettepanekuid enda ja koolielu parandamiseks, osaleb otsustamisprotsessis; teeb koostööd kõigiga, sõltumata sümpaatiast.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib ja hindab oma teadmisi ja oskusi, püüab endast lähtuvalt mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motiive ja mõttekäike.</p> <p>Õpipädevus: kavandab teadlikult oma tegevusi, organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, suudab kasutada õpitut uutes seostes; täidab</p>	<p>Kultuuriline identiteet: omakultuuri ja kultuurilise mitmekesisuse väärtustamine; erisuste respektimine ja mitmekesisuse hindamine.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: ühiskonnas tunnustatud põhimõtete järgimine; sallivuse ja lugupidava suhtumise oskuste kujundamine.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses.</p> <p>Teabekeskond: sobiva teabe leidmine erinevates teabekeskondades, kriitiline teabeanalüüs; õpilane mõistab meedia rolli ühiskonnas.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: IKT vahendite kasutamine oma töö tõhustamiseks.</p>	<p>Eesti keel: suuline ja kirjalik suhtlus; meediatekstide kommenteerimine.</p> <p>Kirjandus: teemade kajastamine ilukirjanduses.</p> <p>Inglise keel: teema „Vaba aeg“ all erinevad meediumid ja reklaam, kirjandus, kultuuriline mitmekesisus.</p> <p>Inimeseõpetus: inimestevahelised suhtled, erinevad sotsiaalsed rühmad; inimene ja sotsiaalne käitumine; turvalisus ja riskikäitumine.</p> <p>Ajalugu: riikluse kujunemine ja areng; seisuslik ühiskond, orjakaubandus, kolonialism; äärmuslikud liikumised; võitlus võrdõiguslikkuse eest; rahvuslik ärkamisaeg; põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus; ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon.</p> <p>Muusikaõpetus: muusikavahetus-programmid internetis, autoriõigused.</p> <p>Kunstiõpetus: autoriõigused, sümbolid.</p>

<p>hindamisjuhendi alusel erinevaid ülesandeid, koostab abistavaid skeeme, analüüsib enda ja kaaslase tööd.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii kõnes kui kirjas, teeb koostööd ja arvestab teistega; kujundab, esitab ja põhjendab oma seisukohti; kasutab kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab diagramme ja tabeleid, arvutab protsente, teeb andmete põhjal järeldusi; püstitab hüpoteese ja püüab neid tõestada, kirjeldab ja seostab probleeme, põhjuseid ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärgi, algatab ideid ning viib neid lõpule; osaleb ühistegevustes; analüüsib tööturгу ja selle muutumist ning põhjuseid.</p> <p>Digipädevus: kasutab digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; hindab kriitiliselt allikaid, orienteerub infokeskkonnas ning kasutab infot eesmärgipäraselt; vormistab</p>		<p>Matemaatika: tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine, statistilise materjali analüüs.</p> <p>Geograafia: teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel; teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis ning rahvastiku vananemine; linnastumisprobleemid; teema „Rahvastik“ all erinevad rassid ja rahvad; rahvusvaheline ja Eesti majandus.</p>
--	--	---

<p>arvutil oma töötulemusi, suhtleb õpetaja ja kaasõpilastega, kasutab digilahendusi töö planeerimiseks ja läbiviimiseks jms; järgib autorikaitse reegleid ja ohutust.</p>		
<p style="text-align: center;">2. RIIK JA VALITSEMINE</p> <p>2.1. Demokraatia</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus; - selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; - väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; - oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu; 	<p>Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.</p> <p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</p> <p>Õigusriik; kodanikuvabadused ja -õigused.</p>

	- selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.	
2.2. Eesti valitsemis- kord	<ul style="list-style-type: none"> - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik; - tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart); - mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT); - suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades; - tunneb kodanikuõigusi ja 	<p>Põhiseadus; põhiseaduslikud institutsioonid; Riigikogu koosseis ja ülesanded; valitsuse moodustamine ja ülesanded; Vabariigi President; kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll; kohus; kohalik omavalitsus.</p> <p>Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem; õigusaktide kasutamine; alaealiste õiguslik vastutus.</p> <p>Kodakondsus; Eesti kodakondsuse saamise tingimused; kodanikuõigused ja -kohustused; Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.</p> <p>Erakonnad; erakonna ülesanded demokraatlikus riigis; Eesti parlamendierakonnad.</p> <p>Valimised; valimiste üldine protseduur; kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad ning nende rollid; valimiskampaania; teadlik hääletamine.</p> <p>Eesti Euroopa Liidu liikmena; Eesti rahvusvahelistes</p>

	<p>-kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;</p> <p>- selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana ning nimetab Eesti parlamendierakondi;</p> <p>- teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>	organisatsioonides.
ÜLDPÄDEVUSTE Kujundamine	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: õpilane väärtustab inimõigusi ja kultuuripärandit; kujuneb arusaam seaduskuulekusest ning demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest; suudab suhelda ja käituda lugupidavalt vaatamata teiste inimeste erinevatele väärtustele vm erinevustele.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: soovib panustada vabatahtlikku tegevusse; teeb ettepanekuid enda ja koolielu parandamiseks, osaleb</p>	<p>Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane võrdleb erinevaid seisukohti, suhtub lugupidavalt erinevatesse arusaamadesse.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid ja üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalusi</p>	<p>Ajalugu: demokraatia ja diktatuuri võrdlus; ühiskonnateooriate areng ja rakendumine; õigusriigi kujunemine; kodaniku mõiste ajaloos; võimuinstiitutsioonide kujunemine; erakondade kujunemine ja roll; valimised eri aegadel, valimisõiguse laienemine; rahvusvaheliste organisatsioonide teke.</p> <p>Eesti keel: propagandistliku teksti analüüs.</p> <p>Matemaatika: statistiliste materjalide kasutamine, andmete analüüs.</p>

<p>otsustamisprotsessis; teeb koostööd kõigiga, sõltumata sümpaatiast.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib ja hindab oma teadmisi ja oskusi, püüab endast lähtuvalt mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motive ja mõttekäike.</p> <p>Õpipädevus: kavandab teadlikult oma tegevusi, organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, suudab kasutada õpitut uutes seostes; täidab hindamisjuhendi alusel erinevaid ülesandeid, koostab abistavaid skeeme, analüüsib enda ja kaaslaste tööd.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii kõnes kui kirjas, teeb koostööd ja arvestab teistega; kujundab, esitab ja põhjendab oma seisukohti; kasutab kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab diagramme ja tabeleid, arvutab protsente, teeb andmete põhjal järeldusi; püstitab hüpoteese ja püüab neid tõestada, kirjeldab ja seostab probleeme, põhjuseid ja</p>	<p>kohaliku ning ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses.</p> <p>Teabekeskond: sobiva teabe leidmine erinevates teabekeskondades, kriitiline teabeanalüüs..</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: IKT vahendite kasutamine oma töö tõhustamiseks.</p>	<p>Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid.</p> <p>Inimeseõpetus: turvalisus, riskikäitumine.</p>
---	---	--

<p>tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, algatab ideid ning viib neid lõpule; osaleb ühistegevustes; analüüsib tööturgu ja selle muutumist ning põhjuseid.</p> <p>Digipädevus: kasutab digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; hindab kriitiliselt allikaid, orienteerub infokeskkonnas ning kasutab infot eesmärgipäraselt; vormistab arvutil oma töötulemusi, suhtleb õpetaja ja kaasõpilastega, kasutab digilahendusi töö planeerimiseks ja läbiviimiseks jms; järgib autorikaitse reegleid ja ohutust.</p>		
<p>3. KODANIKU- ÜHISKOND</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabäühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus; - mõistab kodanikuühiskonna ja vabäühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärged; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; - oskab kasutada tegutsemisvõimalusi 	

	<p>kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;</p> <p>- algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ning elluviimisel.</p>	
ÜLDPÄDEVUSTE KIJUNDAMINE	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: õpilane väärtustab inimõigusi ja kultuuripärandit; kujuneb arusaam seaduskuulekusest ning demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest; suudab suhelda ja käituda lugupidavalt vaatamata teiste inimeste erinevatele väärtustele vm erinevustele.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: soovib panustada vabatahtlikku tegevusse; teeb ettepanekuid enda ja koolielu parandamiseks, osaleb otsustamisprotsessis; teeb koostööd kõigiga, sõltumata sümpaatiast.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib ja hindab oma teadmisi ja oskusi, püüab endast lähtuvalt mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motive ja mõttekäike.</p> <p>Õpipädevus: kavandab</p>	<p>Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane võrdleb erinevaid seisukohti, suhtub lugupidavalt erinevatesse arusaamadesse.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid, osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ning ühiskonna tasandi otsuste tegemisel.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses.</p> <p>Tervis ja ohutus: osalemine turvalisust suurendavates tegevustes.</p> <p>Teabekeskond: sobiva teabe leidmine erinevates</p>	<p>Inimeseõpetus: grupikuuluvus; turvalisus ja riskikäitumine.</p> <p>Ajalugu: kodanikuühiskonna areng, nt fosforiidikampaania;</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses.</p>

<p>teadlikult oma tegevusi, organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, suudab kasutada õpitud uutes seostes; täidab hindamisjuhendi alusel erinevaid ülesandeid, koostab abistavaid skeeme, analüüsib enda ja kaaslaste tööd.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii kõnes kui kirjas, teeb koostööd ja arvestab teistega; kujundab, esitab ja põhjendab oma seisukohti; kasutab kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab diagramme ja tabeleid, arvutab protsente, teeb andmete põhjal järeldusi; püstitab hüpoteese ja püüab neid tõestada, kirjeldab ja seostab probleeme, põhjuseid ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärgi, algatab ideid ning viib neid lõpule; osaleb ühistegevustes; analüüsib tööturгу ja selle muutumist ning põhjuseid.</p> <p>Digipädevus: kasutab digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka</p>	<p>teabekeskondades, kriitiline teabeanalüüs; õpilane mõistab meedia rolli ühiskonnas.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: IKT vahendite kasutamine oma töö tõhustamiseks.</p>	
--	---	--

<p>kogukondades suheldes; hindab kriitiliselt allikaid, orienteerub infokeskkonnas ning kasutab infot eesmärgipäraselt; vormistab arvutil oma töötulemusi, suhtleb õpetaja ja kaasõpilastega, kasutab digilahendusi töö planeerimiseks ja läbiviimiseks jms; järgib autorikaitse reegleid ja ohutust.</p>		
<p>4. MAJANDUS</p>	<ul style="list-style-type: none"> - teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse; - tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; - analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel; - tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada 	<p>Turumajanduse põhijooned; nõudmine ja pakkumine; konkurents; tootlikkus ja kasum; ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE; ettevõtluse roll ühiskonnas; ressursside jagunemine maailmas.</p> <p>Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon; riigieelarve; maksud, maksustamise põhimõtted; tulude ümberjagamine; ühishüved ja sotsiaalne turvalisus; aus maksumaksmine; sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.</p> <p>Tööturg; tööturu mõiste; tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes; tööõigus; hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele; erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.</p> <p>Isiklik majanduslik</p>

	<p>netopalka;</p> <ul style="list-style-type: none"> - tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; - iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ning kohustusi seoses maksudega. 	<p>toimetulek; eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine; palk ja palgaläbirääkimised; isiklik eelarve.</p> <p>Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus; säästmine ja investeerimine; laenamine; tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine; tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul; tootemärgistused; isiklik ettevõtlus.</p>
ÜLDPÄDEVUSTE Kujundamine	LÄBIVAD TEEMAD	LÕIMING TEISTE AINETEGA
<p>Kultuuri- ja väärtuspädevus: õpilane väärtustab inimõigusi ja kultuuripärandit; kujuneb arusaam seaduskuulekusest ning demokraatlikku ühiskonda väärtustavast käitumisest; suudab suhelda ja käituda lugupidavalt vaatamata teiste inimeste erinevatele väärtustele vm erinevustele.</p> <p>Sotsiaalne ja kodanikupädevus: soovib panustada vabatahtlikku tegevusse; teeb ettepanekuid enda ja koolielu parandamiseks, osaleb otsustamisprotsessis; teeb koostööd kõigiga, sõltumata sümpaatiast.</p> <p>Enesemääratluspädevus: analüüsib ja hindab oma</p>	<p>Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane võrdleb erinevaid seisukohti, suhtub lugupidavalt erinevatesse arusaamadest.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ettevõtluse rolli ühiskonnas ning suhtub positiivselt ettevõtlusesse ja selles osalemisesse, mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid.</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri kujundamine: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses; arutlemine</p>	<p>Ajalugu: majanduse areng 20. sajandil; rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid.</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali kasutamine ja analüüs.</p> <p>Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine.</p> <p>Tehnoloogia: ametid.</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses.</p> <p>Inglise keel: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad.</p> <p>Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“</p>

<p>teadmisi ja oskusi, püüab endast lähtuvalt mõista tavapärasest erinevaid käitumisi, motiive ja mõttekäike.</p> <p>Õpipädevus: kavandab teadlikult oma tegevusi, organiseerib õpikeskkonda ja hangib teavet, suudab kasutada õpitut uutes seostes; täidab hindamisjuhendi alusel erinevaid ülesandeid, koostab abistavaid skeeme, analüüsib enda ja kaaslaste tööd.</p> <p>Suhtluspädevus: väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii kõnes kui kirjas, teeb koostööd ja arvestab teistega; kujundab, esitab ja põhjendab oma seisukohti; kasutab kohaseid keeleväljendeid ja sobivat stiili.</p> <p>Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus: kasutab diagramme ja tabeleid, arvutab protsente, teeb andmete põhjal järeldusi; püstitab hüpoteese ja püüab neid tõestada, kirjeldab ja seostab probleeme, põhjuseid ja tagajärgi.</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus: seab endale eesmärged, algatab ideid ning viib neid lõpule; osaleb ühistegevustes;</p>	<p>võimalikest tulevastest tegevusvaldkondadest, mõistlike kutsevalikute suunamine.</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: säästev suhtumine, jätkusuutlikkuse väärtustamine.</p> <p>Teabekeskond: sobiva teabe leidmine erinevates teabekeskondades, kriitiline teabeanalüüs.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: IKT vahendite kasutamine oma töö tõhustamiseks.</p>	<p>all ränne ning selle põhjused; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine.</p>
---	---	---

analüüsib tööturgu ja selle muutumist ning põhjuseid.

Digipädevus: kasutab digitehnoloogiat nii õppides, infot hankides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; hindab kriitiliselt allikaid, orienteerub infokeskkonnas ning kasutab infot eesmärgipäraselt; vormistab arvutil oma töötulemusi, suhtleb õpetaja ja kaasõpilastega, kasutab digilahendusi töö planeerimiseks ja läbiviimiseks jms; järgib autorikaitse reegleid ja ohutust.